

ELS PROCESSOS DE SUBURBANITZACIÓ A LA CIUTAT
DE LLEIDA I LA PRIMERA CORONA DE MUNICIPIS
IMMEDIATS

Per Eduard Ballesté Isern,
tutoritzat per la professora Carme Bellet Sanfeliu.
Treball Final del Grau de Geografia i Ordenació del Territori.
2010/2011.

Resum:

En aquest treball s'analitzen els processos de suburbanització que es produeixen al sistema urbà de Lleida (Lleida ciutat i la seva primera corona de municipis) al llarg dels últims vint anys. Aquesta suburbanització (creixement més gran de la primera corona a través bàsicament del trasllat de la població i d' activitats econòmiques del nucli principal cap a altres nuclis perifèrics) s'observa a partir de l'estudi i el treball de tres fonts: l'evolució de la població, els certificats finals d'obra (construcció de nous habitatges i tipologia d'aquests) i les migracions internes o canvis residencials. A la vegada també es construeix un marc teòric on s'analitza el que han dit diversos autors sobre l'evolució de la urbanització en la ciutat post industrial i el cicle de vida de les ciutats.

En resum, la conjugació d'aquests dos apartats, anàlisi de les dades i marc teòric, ha permès definir i analitzar els nous processos de suburbanització al sistema urbà de Lleida on es produeix, especialment a partir de mitjans dels 90 un procés de descentralització relativa que implica la pèrdua de centralitat de la ciutat central. En el treball es quantifica i qualifica el nou procés que es defineix com a: **intensiu**, pels ritmes de producció d'habitatges que s'assoleixen; **extensiu**, per la quantitat de municipis i sòl que s'afecta; i **selectiu** , ja que en el mercat d'habitatge únic que configuren ara els municipis del sistema, els nuclis semblen especialitzar la seva producció atraient segments molt determinats de població.

Paraules clau: suburbanització, sistema urbà de Lleida, migració residencial, urbanització i habitatge.

ÍNDEX:

1.- Introducció.	5
2.- Metodologia i fonts utilitzades.	8
2.1.- Fonts d'estudi.	9
2.2.- Delimitació de l'àmbit o àrea d'estudi.	12
3.- Marc teòric: els nous processos d'urbanització.	16
3.1.- Els processos de suburbanització.	17
3.2.- El cicle de vida de les ciutats.	22
4.- El procés de suburbanització i dispersió urbana de l'àrea d'influència de Lleida.	27
4.1.- Els inicis de la suburbanització al sistema urbà de Lleida.	27
4.2.- La suburbanització recent.	31
5.- Conclusions.	53
6.- Bibliografia.	56
7.- Annexes.	58

1.- INTRODUCCIÓ:

L'evolució i els canvis en els nuclis urbans és l'objecte d'estudi de l'urbanisme i una part fonamental d'altres branques d'estudi de les ciències socials com la geografia urbana, l'arquitectura, la sociologia,... Des de finals del segle XX fins avui en dia, s'han desenvolupat diverses teories sobre l'evolució i el creixement de les ciutats a partir de la revolució industrial. Els diversos creixements i decreixements de les regions urbanes, també anomenat per alguns autors com els cicles de vida de les ciutats, ha permès observar certs patrons comuns de desenvolupament dels nuclis urbans i les seves àrees d'influència. El desenvolupament de la ciutat ha anat històricament lligat als canvis econòmics, socials i demogràfics de les diverses societats.

En el present treball s'estudien les fases de creixement de la ciutat post industrial, basant-se específicament en els processos de desurbanització dels centres i la suburbanització que es produeix en els territoris pròxims als nuclis urbans principals. Es presenten, d'una forma concisa, els principals processos urbanitzadors que es donen en aquestes noves àrees urbanes. A partir de l'estudi de publicacions de diversos autors i fent un marc teòric, podem extreure unes conclusions comunes que serveixen per establir el nostre marc conceptual. Aquesta avaluació de l'estat de la qüestió és el que permet després elaborar un estudi a una escala molt més propera, la ciutat de Lleida i la seva corona més pròxima¹. Lleida en els darrers vint anys ha viscut uns processos de suburbanització, ja que la seva àrea urbana pròxima (la que s'anomena en l'estudi primera corona de Lleida) està vivint un desenvolupament i una transformació urbana molt forta. Com veurem més endavant, i d'això tracta el treball, s'ha anat produint progressivament (coincidint sobretot amb els temps d'expansió immobiliària) un trasllat de població i serveis del nucli principal a poblacions veïnes pròximes.

És molt necessari conèixer aquests processos i estudiar el nou desenvolupament de la ciutat de Lleida per tal d'aprofundir i entendre millor la nova forma de la ciutat i les seves característiques, com també per comprendre la distribució espacial de la població, activitats econòmiques i els fluxos que es produeixen. Avui en dia no podem comprendre la ciutat de Lleida sense tenir en compte les dinàmiques i la població que forma la seva primera corona, i en un futur proper és més que possible que els diversos

---

¹ No podem comparar els processos de dispersió urbana que es produeixen en la ciutat de Lleida i la seva primera corona de municipis propers, amb processos similars que s'han donat en ciutats més grans. Solament s'intentarà trobar certes pautes similars i analitzar-los.

agents municipals tinguin que actuar d'una forma unificada i/o consensuada per fer front a futurs problemes o intervencions.

Per tal de realitzar aquest estudi s'ha dividit el treball en quatre parts. En la primera part es descriuen les fonts tractades per realitzar aquest estudi dels processos d'urbanització Lleida i el seu entorn proper, la metodologia amb que s'han utilitzat i modificat aquestes fonts i finalment també s'ha descrit l'àrea estudiada, formada per la ciutat i la seva primera corona urbana. En la segona part del treball es fa un petit recull teòric on es descriu el procés urbanitzador de la ciutat post industrial i el cicle de vida de les ciutats, a partir dels treballs de diversos autors. Aquesta part ha estat titulada com a marc teòric ja que descriu quins són els processos urbanitzadors més recents, l'evolució de les ciutats actuals i una breu explicació de les tres etapes de suburbanització més recents. En la tercera part, a partir del treball de les dades de creixement de població, de canvi residencial i dinàmica de construcció, i agafant com a referència la teoria que s'ha exposat en el segon apartat, s'analitza la forma i el procés de suburbanització que s'està produint a Lleida i les seves característiques principals. Per últim, en el quart apartat del treball es realitzen a mode de síntesi un seguit de reflexions i conclusions que engloben tot el que s'ha tractat en els punts anteriors.

L'objectiu d'aquest treball és d'una banda introduir els processos d'urbanització, molts cops només utilitzats en l'estudi de les grans metròpolis, a la ciutat de Lleida i el seu entorn proper. Això ens ha permès parlar del fenomen de la suburbanització en aquesta àrea de ponent, i entendre l'evolució la dinàmica urbanitzadora d'aquesta àrea en els darrers vint anys. Per fer-ho s'ha analitzat l'evolució de la població, les migracions residencials i la construcció d'habitatge, així doncs s'ha estudiat l'expansió urbana de Lleida sobre una primera corona de municipis, àrea que anomenem sistema urbà de Lleida. Introduir aquesta tercera variable és el que fa especial aquest treball, ja que fins ara en cap estudi realitzat sobre aquesta espai urbà s'havia contemplat aquesta variable. L'estudi que a part d'explicar la situació d'aquest territori i les dinàmiques més recents, també pot servir per deduir quin serà el futur d'aquesta regió, un espai urbà cada cop més extens i més dispers, amb una implantació d'activitats econòmiques i d'oci cada cop més ampla en les àrees de la primera corona urbana, i amb una importància cada cop més significativa. Segurament podríem parlar de la configuració d'una incipient àrea metropolitana a l'entorn de Lleida, on les delimitacions de cada municipi cada cop més són superades pel creixement d'aquests i on es produeixen uns importants fluxos de relacions diàries entre el centre i la perifèria urbana (mobilitat

laboral, d'oci, de serveis, ...). Una àrea metropolitana incipient encara molt polaritzada per la ciutat central. S'haurà d'observar com evoluciona en els propers anys aquest espai, ja que en un context de crisi econòmica, on l'arribada de nouvinguts cada cop és més baixa, la dinàmica immobiliària està força aturada i la instal·lació de noves empreses està una mica congelada, serà important observar quins valors de creixement oferiran tant el nucli principal, com la corona de municipis adjacents.

2.- METODOLOGIA I FONTS:

Per tal de donar una explicació més quantitativa i profunda als nous processos de dispersió urbana que s'estan produint a la ciutat de Lleida i els seus territoris d'influència més immediata s'ha realitzat un treball de tractament de dades poblacionals i residencials que ens faciliten la comprensió processos d'urbanització que s'hi han donat. S'ha analitzat la suburbanització a partir de: l'evolució de la població a través del padró, la construcció d'habitatges a partir dels certificats finals d'obra del Col·legi d'Arquitectes Tècnics i Aparelladors de Lleida i el canvi residencial o migració interna. En tot moment s'han treballat les dades a escala municipal, que s'han pogut obtenir de l'IDESCAT i del Col·legi Oficial d'Arquitectes i Aparelladors de Lleida (complementant-les amb les de l'INE). Com explicaré en el punt 2.2 s'ha proposat una divisió territorial entre Lleida ciutat, la primera corona de municipis amb uns creixements més elevats i més pròxims al centre urbà principal, i la resta del territori provincial lleidatà, per partir el territori estudiat.

A continuació s'exposen una a una les tres fonts utilitzades, s'aprofundeix en el seu estudi i s'explica la informació concreta que ens dona cadascuna, i com s'han utilitzat en la realització del treball. En conjunt, la "novetat" del treball és doble: d'una banda, relacionar aquestes tres fonts diferents ens permet fer un estudi més enriquidor del fenomen de la urbanització a la plana de Lleida, i d'altra banda es realitza un treball específic d'anàlisi de les migracions residencials en aquesta àrea (aspecte mai tractat fins ara). Conjuguar totes tres fonts, la població, els habitatges i els canvis residencials, per tal d'anar més enllà que el simple fet d'observar creixements de població. Així podem definir d'on ve i a on va la població que s'ha traslladat, i en quines tipologies d'habitatges viu, es a dir quines són les formes en que s'ha produït aquesta suburbanització.

Per tal d'aprofundir en l'estudi d'aquestes dades s'ha realitzat algun càlcul que ens permet il·lustrar millor aquestes evolucions. Primer que tot s'han agrupat les dades en quatre escales de referència que ens permeten comparar les diferents dinàmiques: el municipi de Lleida, els municipis que formen la primera corona que envolta el municipi central, els municipis que trobem a la resta de la comarca i finalment el total dels grups anteriors. Per tant podem distingir entre tres espais, que com veurem a continuació ens divideixen el territori estudiat segons el grau de proximitat al centre. Teòricament, els

municipis de la primera corona tenen una participació més gran (casi absoluta) en els fenòmens de trasllat o migració residencial.

Els municipis que conformen el que he anomenat primera corona han estat destriats com a espais de màxima influència de la ciutat de Lleida (econòmica, poblacional, d'infraestructures, territorial...) que configuren el que anomenem el sistema urbà de Lleida i són: els Alamús, Albatàrrec, Alcarràs, Alcoletge, Alfés, Alpícat, Artesa de Lleda, Bell-lloc d'Urgell, Benavent del Segrià, Corbins, Montoliu de Lleida, Puigverd de Lleida, Roselló, Sudanell, Torre-Serona, Torrefarrera, Vilanova de la Barca i Vilanova de Segrià. (MÒDOL, 2010).

Per contra, els municipis restants de la comarca són: Alcanó, Alfarràs, Alguaire, Almacelles, Almatret, Almenar, Aspa, Aïtona, Gimènells i Pla de la Font, la Granja d'Escarp, Llardecans, Maials, Massalcoreig, la Portella, Sarroca, Seròs, Soses, Sunyer, Torrebesses i Torres de Segre.

Finalment, el total el traiem del sumatori entre els municipis de la primera corona, els municipis de la resta del territori i el municipi de Lleida.

A continuació es realitza una explicació de les diferents fonts treballades, els resultats de les quals seran comentats en el capítol quatre del treball, on s'analitza el procés de suburbanització a Lleida i s'exposen les dades com a material que justifica parlar d'una nova àrea urbana dispersa notablement polaritzada encara per la ciutat central.

2.1.- FONTS D'ESTUDI:

A continuació s'expliquen les tres fonts utilitzades en la realització del treball així com què és el que n'obtenim d'elles. En aquest apartat simplement es descriuen aquestes, no s'estudien ni s'arriba a cap conclusió. Totes tres fonts es complementen i serveixen per explicar millor l'evolució demogràfica i urbana del territori estudiat.

Un cop obtingudes les fonts, s'ha realitzat un treball de tractament de les dades i de càlcul de nous índexs que complementen i reafirmen el que mostren aquestes per si soles (observar annexes). Les dades han estat extretes, com ja es diu a continuació, de l'Institut d'Estadística de Catalunya, de l'Institut Nacional d'Estadística i del Col·legi d'Arquitectes, Tècnics i Aparelladors de Lleida, mitjançant la descarrega d'aquestes a partir dels servidors webs, i en el cas dels certificats finals d'obra, demanant-les directament al Col·legi.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ:

Amb l'obtenció de les dades d'evolució de la població als municipis del Segrià i Bell-lloc d'Urgell (municipi del Pla d'Urgell), a partir del Padró Continu de Població obtingut a través de l'Institut d'Estadística de Catalunya, s'han pogut estudiar les dades de xifres de població dels municipis des de l'any 1990 fins al 2010, a excepció de l'any 1997². Amb aquesta font de treball s'han pogut analitzar els creixements, decreixements o estancaments poblacionals de cada municipi. Així doncs amb aquesta font podem saber quins són aquells municipis que més han augmentat el seu nombre d'habitants. També observarem que per norma general aquells municipis integrants de la primera corona d'influència de l'àrea urbana de Lleida tenen uns creixements més forts que no pas els més allunyats (la resta de municipis).

Aquesta primera font ens serveix per observar quins comportaments ha tingut la població dels diferents municipis estudiats en els darrers vint anys i començar a establir la base per tal d'estudiar posteriorment la dinàmica de construcció d'habitatges i les migracions internes.

CERTIFICATS FINALS D'OBRA:

La segona font estudiada és la de certificats finals d'obra del col·legi d'aparelladors, on ens apareixen les noves construccions d'habitatges fetes de l'any 2000 al 2009, i subdividides entre unifamiliars i plurifamiliars. Aquesta font ens permet analitzar la dinàmica immobiliària d'aquests municipis (habitatges construïts), juntament amb la tipologia i/o característiques dels habitatges construïts. A la vegada, les dades es presenten dividides per la tipologia de l'edificació (unifamiliars o plurifamiliars) així podrem interpretar les característiques dels creixements de cada municipi, i podrem fer-nos una idea de quin perfil de famílies s'hi han traslladat a viure. Aquells municipis amb una elevada xifra de noves edificacions unifamiliars (a un preu més elevat) denoten una forta arribada de famílies benestants. Per contra, municipis on predomina la construcció d'habitatges plurifamiliars (més barats) deixarà veure l'arribada de famílies de rendes mitjanes-baixes i baixes. Gràcies a aquesta font podrem

---

² No es disposen dades d'aquest any, ja que en aquesta data es produeix la implantació del padró continu.

interpretar de forma indirecta quin tipus de suburbanització s'ha produït i quin és el possible perfil del usuari que ha marxat en aquesta migració residencial..

Aquesta dada, a la vegada ens permet observar en quins anys d'aquests darrers vint s'han construït més edificacions noves, en quins municipis i amb quina intensitat. Hi haurà exemples de municipis (com Alpicat) que tenen una continuïtat temporal força constant de forta construcció de noves edificacions, i d'altra banda municipis que han crescut més en certs anys (coincidint sobretot amb les etapes de més gran forta expansió immobiliària).

A partir d'aquestes dades base, extretes del Col·legi d'Arquitectes Tècnics i Aparelladors de Lleida, s'ha fet un petit càlcul que tracta de mesurar la intensitat de la construcció: l'indicador de producció d'habitatges (número d'habitatges dividit per cada 1000 habitants). Si el valor obtingut és més elevat que 7 o 8 això significarà que la producció d'habitatges és superior a les necessitats pròpies de la població observada.

MIGRACIONS INTERNES I CANVIS RESIDENCIALS:

Aquesta última font, la de migracions internes i canvis residencials, és possiblement la més important del treball. Resumidament, aquesta font ens permet saber, a partir d'una taula de procedència/destinació, quins són els principals moviments migratoris residencials d'aquest àmbit estudiat, observant d'on procedeixen i a on es dirigeix la població que es trasllada. Les taules s'han completat especificant els casos de tres municipis que a priori semblen ser els que atreuen més població els darrers anys procedent de la ciutat de Lleida (els que més habitants tenen i més han crescut els darrers anys): Alpicat, Torrefarrera i Alcarràs, per tal de poder fer un estudi encara més específic en aquest casos destacats.

Les altres dues fonts citades anteriorment ens serveixen per justificar com en la major part dels casos, aquest augment de població i augment de la construcció d'edificacions va lligat a una forta arribada de nous habitants que gràcies a aquesta última font sabrem d'on procedeixen. La base d'aquest treball era introduir aquesta variable a tot el que fins ara s'havia fet. S'havia analitzat el fort creixement d'aquest pobles perifèrics i s'havia relacionat amb diversos aspectes com: la mobilitat laboral, l'arribada de població nouvinguda o altres tipus de fluxos, però no s'havia estudiat massa com aquests municipis han crescut en gran mesura gràcies a l'arribada de població procedent sobretot de Lleida. És per això que parlem de suburbanització a

l'àrea urbana de Lleida, o de dispersió de la població i els serveis econòmics, ja que cada cop més aquests nuclis municipals que envolten Lleida estan agafant un fort protagonisme més fort (tant en quan a població com per factors de trasllat d'activitats econòmiques i d'oci).

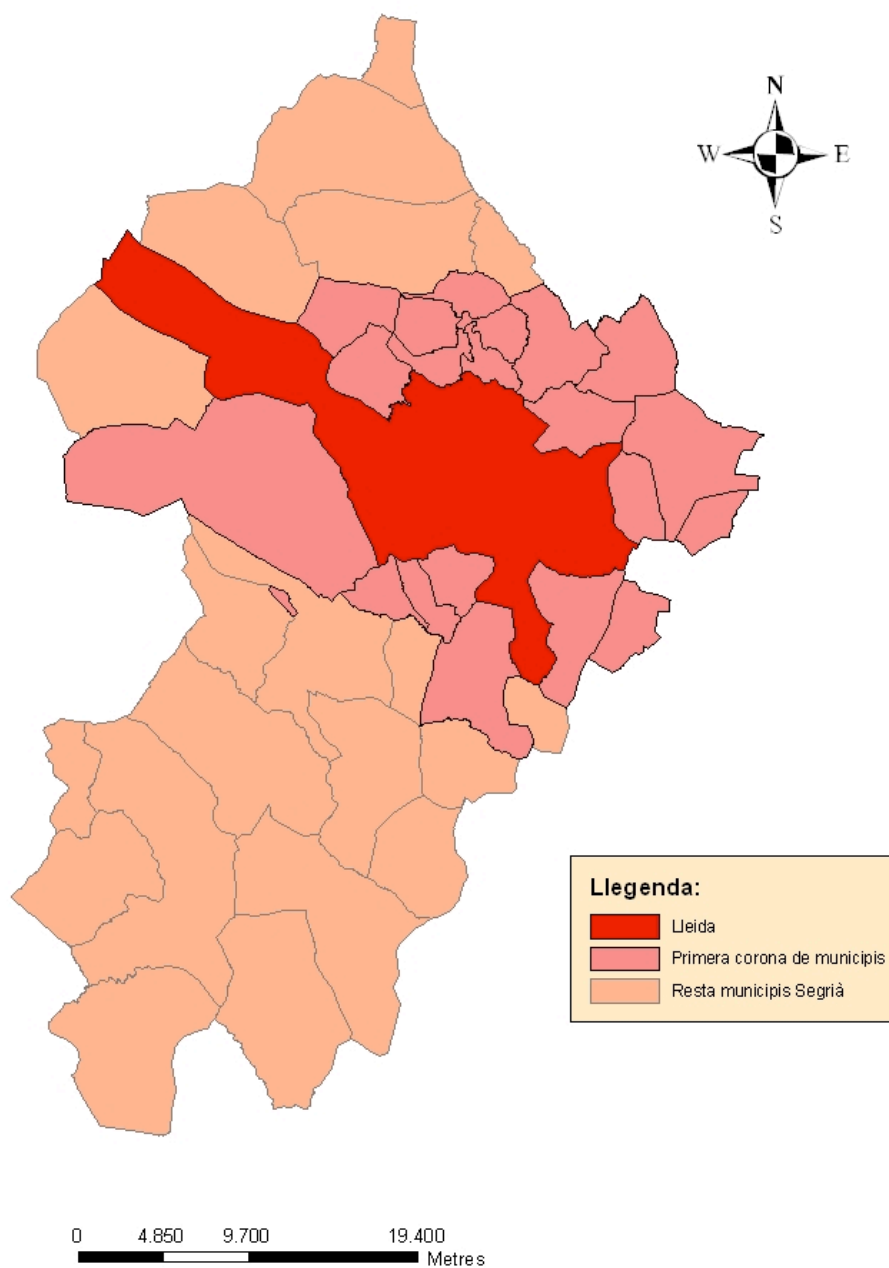
3.2.- DELIMITACIÓ DE L'ÀMBIT O ÀREA D'ESTUDI:

A partir de diversos treballs que s'han realitzat al llarg dels anys noranta i dos mil s'ha anat polint el concepte d'àrea d'influència de Lleida. S'ha definit un espai supramunicipal (corona pròxima de municipis que envolten Lleida) que es caracteritza per tenir unes fortes relacions amb el nucli principal. En aquest treball, partint de la definició i delimitació per corones de l'àrea urbana d'influència pròxima de Lleida del treball de Joan Ganau (GANAU, 1998), he establert un conjunt de municipis que conformen una primera corona de proximitat amb Lleida. Anteriorment s'han realitzat nombrosos treballs que han establert un espai d'influència de la ciutat de Lleida, destaquen entre d'altres els realitzats per Vilagrà (VILAGRÀ, 1999) en l'elaboració del Pla General d'Ordenació Urbana de Lleida a partir de la necessitat d'ordenar un territori més extens que la pròpia ciutat per tal de donar resposta als nous fluxos creixents que es donaven en l'espai esmentat, definint una corona de cinquanta quilòmetres al voltant de Lleida (MÓDOL, 2010). També cal nomenar el treball realitzat prèviament a l'elaboració del Pla Territorial General de Catalunya definint una àrea d'influència basada en la mobilitat laboral, que incloïa quaranta municipis del voltant de la ciutat. I finalment, destacar també l'estudi realitzat des del Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida que a partir de l'estudi de diversos fluxos s'estableix una jerarquització d'espais d'influència de major a menor grau (VILAGRÀ, 1999).

En el present estudi he agafat com a base de referència la divisió per corones que fa Joan Ganau en el seu estudi del sistema urbà de Lleida. Divideix en tres espais diferents les àrees d'influència de Lleida. La primera àrea avarca un espai molt més extens: les comarques planes Occidentals de Catalunya (Segrià, Pla d'Urgell, Urgell, Garrigues, Segarra i Noguera). Aquesta divisió té un caràcter molt general i no ens serveix per desenvolupar el present estudi. En segon lloc, estudia una escala intermèdia que inclou els municipis d'influència laboral i els altres nuclis que tenen uns fluxos molt directes amb Lleida (Mollerussa, Balaguer, les Borges Blanques i Alfarràs). Aquesta

divisió tot i agafar un territori menor que la primera tampoc ens fa possible treballar en l'espai en una escala més petita, la que necessitem per desenvolupar un treball sobre la urbanització a l'entorn de Lleida. Finalment, l'última divisió que fa l'autor, a una escala més precisa, defineix tot un seguit de corones urbanes municipals a partir de l'estudi de fluxos i mobilitats laborals. Amb aquest treball dibuixa un seguit de corones al voltant de Lleida depenent de la intensitat de les relacions laborals. És a partir d'aquest treball i dels realitzats en 2010 per Módol que s'ha definit la primera corona de municipis de Lleida on s'han donat uns fluxos més intensos, i que com veure'm a continuació han estat el principal escenari de trasllat residencial de població de Lleida. Aquesta àrea concreta l'anomenem sistema urbà de Lleida. Es tracta de 18 municipis d'una àrea composta que són: els Alamús, Albatàrrec, Alcarràs, Alcoletge, Alfés, Alpicat, Artesa de Lleida, Bell-lloc d'Urgell, Benavent del Segrià, Corbins, Montoliu de Lleida, Roselló, Sudanell, Torre-Serona, Torrefarrera, Vilanova de la Barca i Vilanova de Segrià. (Mirar mapa 1.1 i mapa 1.2).

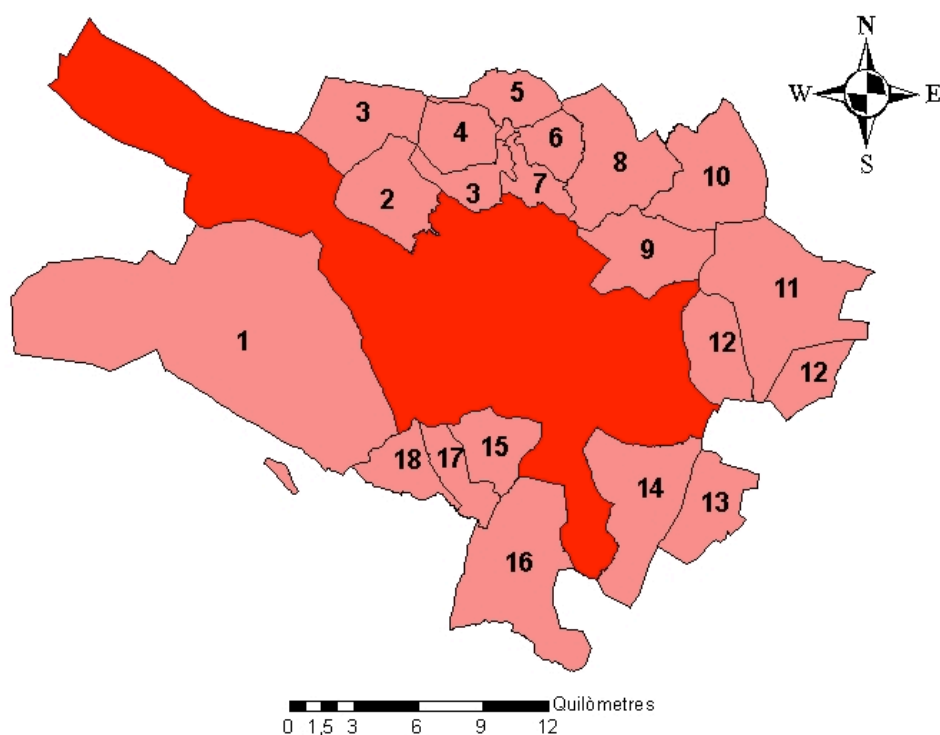
Mapa 1: La primera corona urbana de municipios.

Eduard Ballesté Isern,

Font: elaboració pròpia.

Mapa 1.2: Municipis que formen la primera corona urbana de Lleida.

Llegenda:

Municipis primera corona:

1.- Alcarràs	11.- Bell-lloc d'Urgell
2.- Alpicat	12.- Els Alamús
3.- Torrefarrera	13.- Puigverd de Lleida
4.- Rosselló	14.- Artesa de Lleida
5.- Vilanova de Segrià	15.- Albatàrrec
6.- Benavent de Segrià	16.- Alfès
7.- Torre-serona	17.- Montoliu de Lleida
8.- Corbins	18.- Sudanell
9.- Alcoletge	
10.- Vilanova de la Barca	

3.- MARC TEÒRIC: ELS NOUS PROCESSOS D'URBANITZACIÓ

Al segle XIX i XX, amb la industrialització, i la conseqüent necessitat de mà d'obra en els nuclis urbans centrals, observem els moviments històrics més forts de creixement de població dels centres urbans (amb densitats força elevades) a partir de les migracions de població del camp a la ciutat. És necessari observar els canvis que es donen en les ciutats arran del procés d'industrialització dels diversos països³, per tal d'entendre la seva evolució i la magnitud del seu creixement (BENEVOLO, 1992). Generalment es viu un creixement molt fort de la població degut a la reducció de les taxes de mortalitat i a un manteniment de l'elevada taxa de natalitat (fases 2 i 3 del model de transició demogràfica) (ARANGO, 2004), fenomen que va lligat a l'augment de població urbana procedent de zones rurals, un procés que és continu al llarg de la major part del segle XX. En aquell moment, sobretot a mitjans del segle XX, les ciutats ofereixen una gran quantitat i qualitat de llocs de treball i una major quantitat de serveis que en l'espai rural. Observem doncs que aquest canvi econòmic i demogràfic exigia un canvi morfològic en els espais urbans: aquests havien de donar cabuda a tota la nova població que arribava, intentar reproduir les millors condicions per un bon desenvolupament econòmic (comunicacions i transports) i millorar la situació higiènica i de salubritat. Aquest fort creixement urbà juntament amb la millora substancial del nivell de vida d'una bona part de la població (aparició i/o augment de les classes mitjanes) i els avenços tecnològics (lligats sobretot a les infraestructures i a les comunicacions), provoquen un canvi dràstic en la forma de les ciutats i la manera en que s'urbanitzen. S'ha d'entendre la morfologia de la ciutat industrial com una conseqüència de l'augment de població i de les millores substancials d'aquesta. També hi té una importància elevada la millora en els transports, que a la llarga permetria allunyar la població del nucli central, tant econòmic com de serveis, que permetria ja a mitjans del segle XIX una incipient suburbanització de la població.

Entenem per suburbanització, el trasllat de població dels centres urbans cap els afores, conquerint territori al espai rural, i fent créixer la ciutat més enllà dels seus propis límits (MONCLÚS, 1998).

---

³ Sobrentenem que la industrialització és un procés que es viu de forma molt diferent a cada país. Per tant, cada ciutat canvia i evoluciona de forma molt diversa.

3.1.- ELS PROCESSOS DE SUBURBANITZACIÓ:

Al llarg de la història urbana dels últims segles podem destacar tres grans etapes suburbanitzadores, tres moments en que la ciutat moderna s'ha vist transformada per processos de dispersió de la població cap les afores. La primera suburbanització es produeix a mitjans del segle XIX en aquelles ciutats on la revolució industrial havia tingut un paper més fort. Aquesta dispersió de la població als afores de les ciutats és fomentada per l'aparició (o la millora) dels transports, que permeten una mobilització diària de població (de la llar al treball), les millores ferroviàries i en els tramvies fan possible un moviment d'habitants de classes altes del centre urbà cap als nous barris o suburbis (BENEVOLO, 1993). Centres urbans que per aquells temps mostraven unes condicions força precàries en temes de contaminació, salubritat dels carrers i condicions higièniques de la població, fent que les classes més altes que es podien permetre abandonar aquest espai, s'instal·lessin en nous barris recent construïts o fins i tot en petits pobles propers. Cal dir, que aquest primer procés suburbanitzador és incipient, i els centres urbans, lluny de perdre població, continuaven creixent molt ràpidament. Es tracta doncs d'un moment històric de gran creixement urbà, on la forma de producció capitalista industrial requeria d'una mà d'obra molt propera a la fàbrica, i que per tant no permetia marxar fora a un bon gruix de la població.

Els posteriors processos de suburbanització es donen en els espais urbans de caràcter post industrial (fordista i postfordista), on l'economia industrial perd força envers el creixement d'una indústria que no necessita tenir tant a prop els recursos i de l'economia de serveis o terciària (ESTEBANEZ, 1992). El sector terciari, dominant en les ciutats post industrials, fa possible una extensió del territori urbà difús i amb unes densitats d'activitats i vivendes menors. És un fenomen que es caracteritza per una expansió de la forma urbana a l'entorn pròxim de la ciutat, on el nucli central deixa de ser el punt de màxim creixement (demogràfic i més endavant econòmic) i passa a ser-ho la perifèria i els nuclis pròxims al centre. La morfologia urbana de la ciutat es veu totalment transformada, passa de ser una ciutat compacta a tenir una forma molt menys densa, dispersa i fragmentada, on els centres mostren alguns signes de degradació i la perifèria molts cops s'aixeca com el punt amb un creixement més dinàmic dins l'espai urbà. S'estén l'espai urbà al territori rural, creixent de forma extensiva i dispersa (NEL·LO i MUÑOZ, 2004). S'ha de tenir en tot moment present que els processos es donen de forma molt diversa en cada ciutat, amb unes característiques pròpies i amb uns

ritmes diferents. Aquests processos es donarien primer a les ciutats de més “tardana” creació, com les d’Amèrica del Nord, que sofreixen aquests processos abans que les ciutats europees, degut principalment a la importància que tenen els nuclis històrics en aquestes i l’arrelament de la població en ell (ESTEBANEZ, 1992; MONCLÚS, 1998).

Aquest fet suburbanitzador més modern es produeix en el pas d’una ciutat industrial, dominada per creixements molt forts dels centres urbans, amb densitats de població elevades i aglutinació d’elements econòmics, a una ciutat on el sector terciari i el secundari menys exigent prenen el relleu al secundari tradicional, el que s’ha anomenat ciutat post industrial. La segona etapa suburbanitzadora es produeix al segle XX (primer a l’àrea de Nord-Amèrica i Europa del nord) i a mitjans del segle XX (a la resta d’Europa). Aquesta nova dispersió urbana es fa possible en les ciutats que anteriorment han adoptat una forma de producció fordista que fa possible la comercialització de l’automòbil privat a gairebé tothom. És una mobilització de població molt més massiva que la anterior, ja que la millora de la situació de les classes treballadores així com l’augment de les classes mitjanes permet que un bon gruix de població pugui traslladar-se a viure als afores de la ciutat, en nous barris i pobles adjacents. Aquest gruix de població, amb una millor situació econòmica, accedeix a la possibilitat de tenir transport privat (cotxes o motocicletes) el qual els permet el moviment diari entre la perifèria i els centres urbans on hi van per motius laborals, d’oci, etc. En aquesta època comencem a observar d’una banda els creixements importants dels pobles propers a aquestes ciutats principals, i de l’altra l’aparició de nous barris i eixamples a les ciutats. Es comença a observar l’aparició de regions urbanes cada cop més extenses, que ja no sempre tenen un continu urbà ben definit. Més endavant, i com a última fase d’aquest procés suburbanitzador, quan les comunicacions entre nucli-perifèria-resta del territori són molt bones, es comencen a traslladar a la nova zona urbana: empreses, àrees industrials, equipaments, serveis,... És en aquest moment quan comencem a parlar de una ciutat descentralitzada, on molt cops la perifèria passa a ser el centre que acull moltes activitats econòmiques pròpies d’un nucli central, i per contra els centres antics i els primers barris perifèrics densificats sofreixen una pèrdua de població i d’activitats⁴.

---

⁴ La pèrdua de població i activitats d’oci i econòmiques dels centres urbans es dona de forma molt més elevada en les ciutats amb una millor interconnexió de transports, i també en les àrees urbanes amb un centre urbà menys important històricament o de més recent creació (ciutats americanes).

El fenomen ve produït bàsicament per tot un seguit de factors que provoquen, o permeten, el desplaçament tant de població com d'activitats econòmiques dels centres urbans cap a les perifèries (MONCLÚS, 1998). Un dels factors primordials que permet aquesta expansió de la forma urbana són els avenços i les millores en els transports i les comunicacions: tramvia, ferrocarril i més endavant, especialment en aquesta segona etapa de suburbanització, l'automòbil. El transport de persones passa a ser accessible per la major part de la població (deixant de ser exclusiu de les classes més benestants) i és el que permet a la classe mitjana poder marxar a viure fora dels centres urbans, i allunyar-se dels seus llocs de treball. Avui en dia, la major part de les famílies posseeixen un o més cotxes. En les millores de les comunicacions, no solament s'ha de parlar de transport privat, és igual o més important les millores en les infraestructures (carreteres en més bon estat, xarxa ferroviària d'alta velocitat,...) i l'augment del transport públic que en la major part de les ciutats enllaça el centre amb la perifèria (autobusos, trens, tramvies,...), en resum les distàncies temporals entre els nuclis de les diverses xarxes urbanes es redueixen.

El primer pas que es dona és el creixement de població de la primera corona urbana de les grans àrees metropolitanes en detriment dels nuclis centrals. Aquesta població que es trasllada en un primer moment, com ja he dit abans, són famílies amb un nivell de renda mitjana i alta que es poden permetre viure allunyats dels seus centres de treball i serveis, i es permeten traslladar-se dia a dia. Per tant, fins a mitjans del segle XX, la suburbanització és un fenomen minoritari que només afecta a un nombre reduït de persones. No és fins ben entrat el segle XX que, gràcies a l'automòbil i la seva comercialització en massa, es fa possible el trasllat de molta més població centre-perifèria, generant uns creixements suburbans molt més acusats. Per tant, separaríem en tres períodes de suburbanització moderna: el primer a mitjans del segle XIX molt lligat al desenvolupament del tramvia i el ferrocarril, el segon a començaments del segle XX (anys 50 i 60 a Europa central i del sud) amb la difusió del automòbil privat i l'última a partir dels anys 60 caracteritzada per ser molt més extensa en el territori. En les dues primeres observem com la taca urbana es manté força continua, però en l'últim cas la taca és molt més discontinua i dispersa. En la tercera suburbanització es produeix un trasllat residencial però també de lloc de treball ja que s'instal·len en les primeres corones urbanes activitats econòmiques que generen centralitat. Aquest processos han anat molt lligats a les innovacions en les formes de transport i de les comunicacions, essent aquestes el pilar bàsic que possibilita la nova morfologia urbanitzadora. És però

necessari entendre que en el darrer període els moviments de població han estat molt més importants, i a la vegada la dispersió d'activitats econòmiques i dels serveis han estat un dels punts més referents d'aquests últims seixanta anys.

Aquesta nova forma d'urbanització s'ha produït de forma diferent en el territori, d'una banda apareix primer en les ciutats nord-americanes i més tard es dona a Europa, sent els territoris del sud, mediterranis, els de més tardana expansió. Els motius d'aquesta diferenciació temporal del fenomen són diversos, d'una banda s'argumenta que les ciutats nord-americanes no tenen uns centres històrics amb tant valor com els europeus, fet que comporta un menor arrelament amb el centre per part dels habitants i possibilita una marxa més fàcil cap a la perifèria (MONCLÚS, 1998). Aquesta tradició històrica dels centres antics europeus és un dels punts claus per entendre la més "lenta" mobilització de la població cap a la perifèria. Tot i això molts autors apunten que les diferències entre la suburbanització del vell continent i mediterrània de la nord-americana cada cop són menors, i que tot i ser els centres urbans europeus zones que no han sofert un despoblament tant fort, les perifèries i noves àrees suburbanes tenen unes característiques força comunes. Si ens fixem en els centres urbans de tots dos territoris trobarem diferències molt grans en quant a poblament, usos i valor històric dels espais, però si observem els nous espais de creixement dispers, veurem que les característiques s'assemblen, sent la urbanització de baixa densitat present en tots dos llocs. Com afirma Jose Estébanez (PUYOL, ESTÉBANEZ i MENDEZ, 1992), la suburbanització a Europa és menor que a Nord-Amèrica i les causes que provoquen aquestes diferències són quatre: el valor artístic i simbòlic dels centres històrics, la menor extensió a Nord-Amèrica de la ideologia antiurbana i de retorn als pobles, unes normes de planificació més estrictes que impedeixen el creixement descontrolat del suburbi i una menor difusió de l'automòbil. Tot i això a partir dels anys seixanta aquests processos suburbanitzadors europeus augmenten, i les diferències amb els del nou continent cada cop són menors (NEL·LO i MUÑOZ, 2004).

Finalment cal parlar de l'últim procés suburbanitzador que es produeix a partir dels anys seixanta, setanta i vuitanta fins l'actualitat. Aquesta última gran transformació urbanitzadora de la ciutat moderna és el que ens anirà més bé per entendre el que s'està produint a Lleida. Així doncs partint de la base de que sens presenta una ciutat totalment post industrial i postfordista, on les activitats econòmiques s'instal·len ja en el territori sense necessitat d'estar en els nuclis principals, on el que busquen les empreses molts cops és trobar uns preus del sòl més econòmics que els que es donen als espais

centrals, i on les comunicacions permeten la reducció dels espais de forma espectacular, s'observa en aquest últim període més recent una expansió d'allò urbà cap a espais rurals sense precedents. Actualment, es fa molt difícil poder diferenciar on s'acaba la ciutat i on comença el camp, ja que els límits d'aquesta són poc lineals, i les poblacions properes als centres (corones urbanes), que també creixent molt, conformen un paisatge d'urbanització dispersa molt més extensa i discontinua que totes les anteriors. On els grans centres urbans perden població que se'n va cap als pobles propers, i en alguns casos les primeres corones urbanes (formades per aquells pobles que han crescut molt en la segona suburbanització) també mostren signes de menor creixement o de decreixement. Aquesta fase de decreixement dels nuclis centrals, i estancament del creixement de les primeres corones urbanes, és el que molts autors han anomenat desurbanització (DEMATTEIS, 1998). Això és el que succeeix amb les grans metròpolis, però les ciutats intermèdies o mitjanes a finals dels anys setanta i principis dels vuitanta comencen a mostrar signes de suburbanització. El cas espanyol és una mica diferent del de la resta, ja que a partir dels anys noranta, en plena fase de suburbanització de les ciutats mitjanes i fins i tot de desurbanització dels grans nuclis (Madrid, Barcelona,...) els valors de creixement de població dels nuclis continuen sent positius. Això és degut a l'arribada a partir d'aquests anys d'una gran quantitat de nouvinguts que la majoria s'ha instal·lat en les grans ciutats, i que han provocat que aquests, tot i cedir població cap als voltants, no mostressin signes de pèrdua de població (o els mostressin molt més petits).

Com ja hem dit doncs, aquests processos suburbanitzadors no són exclusius de la grans ciutats i àrees metropolitanes, com més endavant observarem amb el cas de Lleida, en les ciutats mitjanes i intermèdies també es donen (VILAGRASA i MALLANACH, 2002). És produeix una migració residencial amb unes característiques pròpies i molt singulars; pobles que creixen amb urbanitzacions de cases unifamiliars per a classes més elevades, d'altres amb un augment dels blocs de pisos per a classes més baixes,... (PUJADAS, 2008; COLL i PUJADAS, 2007).

En aquest treball ens centrarem a analitzar els processos de transformació de la ciutat més europea i mediterrània ja que per estudiar la ciutat de Lleida són els que ens aniran millor. Observem doncs que tot i que cada cop són més semblants els models de dispersió americans i els europeus, encara hi ha algunes certes diferències. La nova urbanització està caracteritzada per una vivenda de baixa densitat (semblant als barris de ciutat jardí anglosaxons), però en el cas mediterrani el centre urbà continua estant

força poblat i en aquest no s'hi arriben normalment a produir els ghettos que es donen a Nord-Amèrica. Els processos de moviment poblacional a ciutats del sud europeu es donen més recentment, mentre que als Estats Units ja fa 50 anys que la suburbanització està present a les grans metròpolis, aquí el procés és temporalment molt més pròxim.

El fenomen de trasllat de població i serveis econòmics i socials a les corones perifèriques d'una ciutat també es produeix amb un "tempo" diferent entre les grans àrees metropolitanes i les ciutats mitjanes o intermèdies. Els primers signes d'aquesta mobilització es donen en les grans aglomeracions urbanes dels Estats Units (Los Angeles, Nova York,...) continuant seguidament per les grans metròpolis europees. Recentment el procés es produeix també en altres ciutats de menor grandària, mitjanes i intermèdies. Per tant podem constatar que a part de diferenciar temporalment la suburbanització dels espais anglosaxons de la dels mediterranis, també podem fer una altra separació entre les grans aglomeracions (que sofreixen primer el fenomen) i les ciutats més petites i mitjanes (que només recentment, els últims vint o trenta anys, estan començant a viure aquesta situació).

3.2.- EL CICLE DE VIDA DE LES CIUTATS:

Com ja he introduït anteriorment, la nova formació de ciutat i la creixent extensió en el territori d'àrees urbanes a partir del segle XIX ha portat a parlar de nous processos d'urbanització. Per tal d'intentar comparar l'evolució de les diverses ciutats i les dinàmiques d'urbanització, autors com Peter Hall (HALL, 1984) o Van den Berg (BERG, 1982) han elaborat una periodització dels grans processos que es donen en els sistemes urbans al llarg de la història, que s'ha batejat amb el nom de "cicle de vida de les ciutats". En general s'apunten quatre grans etapes d'urbanització⁵: urbanització, suburbanització, desurbanització i reurbanització. Aquestes etapes per descomptat no es produeixen en el mateix temps ni amb la mateixa intensitat en totes les ciutats del món. És un esquema teòric que intenta expressar de forma molt generalitzada els canvis i transformacions que es donen en les àrees urbanes a partir de la revolució industrial (el fet de ser un esquema molt general provoca que se'n puguin fer divisions dins dels quatre principals), molts autors han elaborat el seu propi esquema i han desenvolupat un nombre diferent d'etapes.

---

⁵ Aquests processos es donen de formes molt més complexes i temporalment diverses en cada cas específic. Els esquemes plantejats solament mostren una pauta molt generalitzada.

Van den Berg l'any 1982 defineix quatre etapes dins l'evolució urbana dels sistemes urbans: la urbanització, la suburbanització, la desurbanització i la reurbanització, i les desagrega en vuit fases més precises, dues per cada etapa: centralització absoluta, centralització relativa (urbanització), descentralització relativa, descentralització absoluta (suburbanització), descentralització absoluta, descentralització relativa (desurbanització), centralització relativa, centralització absoluta (reurbanització). Peter Hall l'any 1984, a partir del seu esquema de model de canvi urbà, defineix sis etapes diferents fent subgrups més precisos dins els tres grans grups, seguint l'esquema de Van den Berg sense parlar de l'última etapa, la reurbanització (observar imatge 1). L'esquema teòric del cicle de vida de les ciutats elaborat per aquests autors es basa en l'estudi del comportament de la població i dels llocs de treball en tres àrees diferenciades: el nucli del sistema urbà o ciutat principal, la primera corona urbana del nucli principal i el conjunt del sistema urbà (Àrea Urbana Funcional, FUR).

Imatge 1: El cicle de vida de les ciutats segons Berg:

FASES DEL DESARROLLO EN UNA REGIÓN URBANA FUNCIONAL (RUF)						
Fase del desarrollo	Tipo de clasificación	CARACTERÍSTICAS DEL CAMBIO DEMOGRÁFICO				
		Núcleo	Aureola	FUR		
I. Urbanización	1. Centralización absoluta	++	-	+	Crecimiento total	
	2. Centralización relativa	++	+	+++		
II. Suburbanización	3. Descentralización relativa	+	++	+++		
	4. Descentralización absoluta	-	++	+		
III. Desurbanización	5. Descentralización absoluta	--	+	-	Descenso total	
	6. Descentralización relativa	--	-	---		
IV. Reurbanización	7. Centralización relativa	-	--	---		
	8. Centralización absoluta	+	--	-		

Font: Van den Berg (1982).

La primera etapa, la urbanització, es defineix com el moment de màxim creixement del nucli central i principal del sistema. Moment en que els centres urbans

dels sistemes mostren uns creixements molt elevats de població provinent sobretot de les àrees no metropolitanes i dels nuclis perifèrics a les ciutats. Aquesta etapa es produeix quan la força econòmica es troba centralitzada en els nuclis principals urbans (primers moments després de la revolució industrial) i la mà d'obra es requereix principalment en aquests espais més centrals. Podríem dir, que per la major part de les grans metròpolis d'occident aquesta fase es va produir al segle XIX.

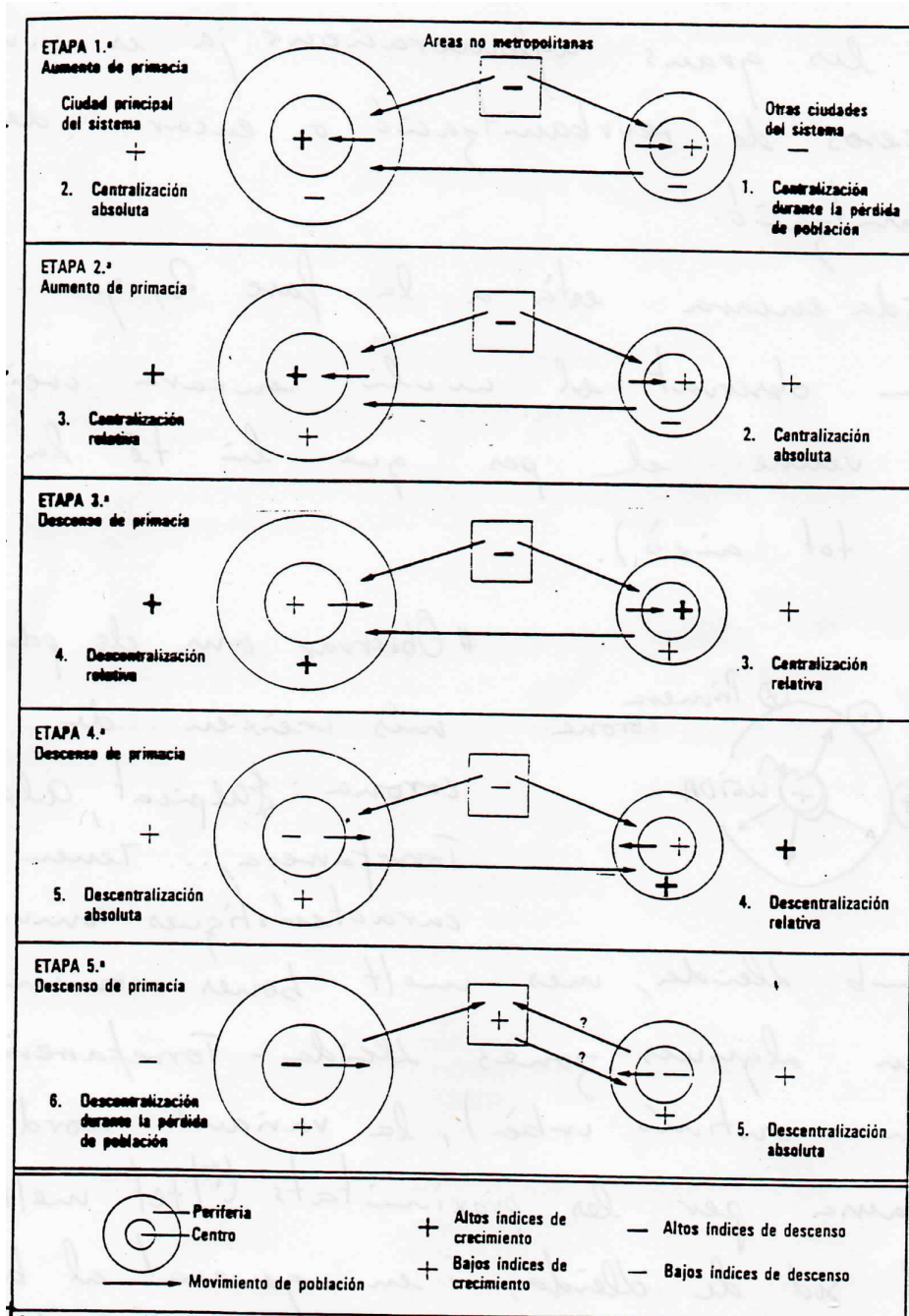
La segona etapa general, la suburbanització, és la que més ens interessa en aquest treball. És el procés en el que els centres urbans continuen guanyant població (d'una forma més moderada) o comencen a perdre'n en alguns casos, les altres ciutats del sistema també guanyen població, però el tret distintiu és que es produeix un creixement dels nuclis que conformen la perifèria d'aquests espais urbans principals, el que s'anomena corones urbanes. Aquesta etapa com ja hem explicat en profunditat anteriorment pertany al moment en que els avenços en els transports i el canvi de pes econòmic de l'indústria i l'augment del pes dels serveis, permeten el trasllat de la població cap als afores.

La tercera etapa, la desurbanització, és produeix en el moment que el centre urbà principal perd població i en guanya tant la perifèria pròxima com també (per primer cop en totes les etapes) les àrees no metropolitanes més allunyades. Els altres nuclis principals urbans continuen guanyant poca població o en certs casos comencen a perdre'n. És l'etapa en la qual la ciutat principal comença a perdre població (per saturació, per trasllat del potencial econòmic als afores,...) i la població busca d'una banda viure als voltants (sobretot les classes mitjanes i mitjanes-altes) i d'altra banda marxar als espais més allunyats dels grans sistemes urbans (sobretot classes més benestants que es poden permetre el cost del transport, etc). Es desenvolupen dos espais, molts cops els límits entre els quals no són clars, de centre i perifèria.

Finalment, la darrera gran etapa és la reurbanització, l'últim procés d'aquest "cicle" en el qual els centres urbans, anteriorment amb fortes pèrdues de població, recuperen uns certs índexs de creixement, degut principalment a la millora o renovació d'aquests espais urbans, rehabilitació d'edificacions i espais, redinamització dels centres urbans...

Dins aquest esquema general d'etapes de la ciutat actual o contemporània, podem englobar pràcticament tota la dinàmica dels sistemes urbans del món d'una forma aproximada i així intentar comparar i valorar els processos.

Imatge 2: L'esquema de canvi urbà de Peter Hall:

Peter Hall l'any 1984 defineix un model similar al de Van den Berg (observar imatge 2). Estudia la dinàmica de la població en tres àrees diferenciades dins els sistemes urbans: nucli principal del sistema, ciutats o nuclis secundaris i resta del àrea del sistema no metropolitana. En la primera etapa augmenta la població del nucli principal del sistema i dels altres nuclis secundaris sobretot per l'arribada de població provinent de les perifèries d'aquests i dels espais no metropolitanos. En la segona etapa,

observem com la perifèria (primera corona urbana) del nucli principal comença a créixer, gràcies sobretot a un procés de trasllat de població dels centres urbans (els quals, per la continua arribada de nova població no mostren signes negatius de creixement de població). En la tercera etapa, els centres urbans tant el principal com els secundaris continuen guanyant població, però també ho fan les perifèries d'aquests. En la quarta etapa, podem veure una descentralització absoluta de la ciutat principal, que mostra un balanç negatiu d'evolució de la població. Aquesta ciutat, perd més població de la que rep, i normalment es produeix per un augment de la suburbanització dels espais perifèrics. Finalment, en la cinquena etapa observem com tots els centres, principal i secundaris, perden població que es trasllada d'una banda a les perifèries d'aquests, i d'altra banda, marxa cap als espais urbans no metropolitans.

Aquests esquemes serveixen en el present treball per avaluar la situació actual del sistema urbà de Lleida, i observar en quina etapa està.

4.- EL PROCÉS DE SUBURBANITZACIÓ I DISPERSIÓ URBANA A L'ÀREA D'INFLUÈNCIA DE LLEIDA:

4.1.- ELS INICIS DE LA SUBURBANITZACIÓ AL SISTEMA URBÀ DE LLEIDA:

En el cas de Lleida, el fenomen de la suburbanització o dispersió urbana és molt recent, veient com a l'etapa de màxima expansió des de l'any 2000 (tot i ja ser present als anys vuitanta) fins a l'esclat de la crisi econòmica, 2008. A Lleida els processos de suburbanització s'inicien a mitjans dels anys 80, afectant especialment als municipis més immediats: Alpicat, Torrefarrera, Benavent, Acoletge,... (VILAGRASA, 1999). L'evolució d'una ciutat mitjana o intermèdia és diferent al de les grans metròpolis com Madrid i Barcelona. El fenomen de la suburbanització a Lleida agafa una rellevància important en els darrers anys, tot i ser-hi present des dels anys 80. A partir dels anys noranta, amb un context de bonança econòmica on molta gent podia accedir a tenir una hipoteca i en el context d'una forta expansió immobiliària, el nombre de famílies que van marxar de la ciutat de Lleida a les poblacions de la primera corona va començar a créixer. Els principals destins elegits eren aquelles poblacions més properes a les ciutats i amb unes bones infraestructures comunicatives amb el nucli principal. Destaca per tant, l'elevat creixement de nuclis com Alpicat, Torrefarrera, Alcarràs, Alcoletge... Totes elles poblacions properes a Lleida molt ben connectades amb la variant nord de l'Autovia 2.

Cal dir, que el cas de Lleida és força particular dins el territori català. És una ciutat, que històricament ha exercit un alt paper central en el context de la Catalunya més interior. D'una banda en cap moment ha tingut cap altre nucli urbà que pogués discutir-li la seva importància econòmica i demogràfica, i d'altra banda ha jugat un paper econòmic i comercial força important, envoltada de terres on predomina l'agricultura, Lleida s'ha erigit històricament com el centre principal de serveis de les terres de Ponent. Només en el decurs dels darrers anys amb l'augment de la població, la industrialització sobretot agroalimentària del territori i la millora de la xarxa d'infraestructures, ha començat a aparèixer un sistema urbà que va més enllà de la pròpia ciutat central i que s'escampa en el territori proper, mostrant en molts casos certs signes de dispersió de la urbanització (J. GANAU, 1998). En aquest present treball ens centrarem en els municipis de la comarca del Segrià (més Bell-lloc d'Urgell per la seva òbvia proximitat) delimitats en el mapa 1, tot i això cal destacar que la xarxa de

relacions i fluxos va més enllà d'aquest territori elegit. La influència de la ciutat central s'estén a altres nuclis importants que amplien aquest espai relacionat (Balaguer, Mollerussa, Almacelles, les Borges Blanques, àrea de la franja aragonesa...).

El fenomen de la suburbanització entorn la ciutat de Lleida es produeix per tot un seguit de causes: la millora de les estructures de comunicació i els equipaments dels nuclis més petits juntament amb un augment de la qualitat dels serveis públics i privats, la millora d'infraestructures de comunicació que uneixen els nuclis amb Lleida (exemple de l'Autovia A-2: construïda entre l'any 1992 i 1996) i un important augment de la dinàmica immobiliària que comportava un augment del sòl urbanitzat i la construcció d'habitatges en nuclis immediats a Lleida (això configura un mercat d'habitatge únic a l'entorn de Lleida). Aquest conjunt de causes permeten la suburbanització en el territori de l'entorn de Lleida que provoca un creixement dels nuclis menors del sistema lligat al creixement natural de la població, a l'arribada els anys 90 d'una bona quantitat de població nouvinguda, però també (i en molts casos és el factor més important) per una creixent migració residencial que trasllada població de Lleida cap a la primera corona urbana (PUJADAS, 2009).

Així doncs, un cop esmentades les causes que possibiliten la suburbanització del entorn de Lleida observarem l'evolució històrica recent d'aquesta ciutat i el seu sistema urbà. Fins a mitjans del segle XX, Lleida es mostra com una ciutat molt compacta que no creix extensament en el territori, uns baixos índexs de creixement de la població no fan necessària l'expansió de l'espai urbanitzat en l'espai llavors d'horta que envolta la ciutat. A partir de la guerra civil la ciutat però, comença a observar un certs creixements (la població creix degut a l'arribada de població migrada del sud d'Espanya). Aquest creixement es reflecteixen en l'aparició de diversos barris perifèrics com la Mariola, Balàfia, Pardinyes, Secà, Cappel·l, Bordeta i Magraners, barris amb diferents formes de creixement. Cappel·l i la Bordeta creixen com a espai perifèric de la ciutat en forma de suburbanització, Balàfia i Mariola a partir de la producció de polígons d'habitatge públic per a les persones amb rendes baixes, Pardinyes com a edificació obrera i finalment el Secà i Magraners en petites xaboles i habitatges d'auto-construcció (les rendes més baixes).

A partir dels anys 80, un cop superada la dictadura i amb l'establiment de partits democràtics en els ajuntaments, es comencen a fer polítiques de millora de la urbanització i dels serveis en els barris. Es treballa per millorar la connexió i la

integració dels barris perifèrics amb el centre urbà i es dissenya una planificació que busca compactar i unir la ciutat (VILAGRASA, 2003).

Els nous processos de suburbanització en aquest context es dirigeixen cap a les zones d'horta que envoltaven la ciutat: al llarg de la carretera d'Osca i per diversos municipis de la primera corona urbana. La carretera d'Osca és urbanitzada amb edificacions unifamiliars d'estiu i caps de setmana (segona residència) que poc després, finals dels 80 i principis dels 90 passen a ser primeres residències. El Pla General Municipal de Lleida, que s'elabora l'any 1979, delimita una àrea urbanitzada amb habitatges unifamiliars (Ciutat Jardí) a l'entorn de l'Hospital Arnau de Vilanova i que s'allarga cap a les Basses d'Alpicat. En aquest eix trobem els primers processos de suburbanització del sistema urbà de Lleida (fins Alpicat) a mitjans dels anys 80, amb una tipologia d'habitatges majoritàriament unifamiliars. A la vegada que també s'observa un lleu i incipient procés de suburbanització en altres municipis propers com: Corbins, Torrefarrera, Alcoletge, Benavent de Segrià, Artesa de Lleida,... Però força menys intens que el d'Alpicat.

Finalment, la construcció de l'Autovia 2 a principis dels anys 90 decanta el procés suburbanitzador cap a altres municipis del nord del àrea estudiada d'una forma molt més intensa que l'anterior.

Als anys 90, amb l'augment dels preus de la vivenda i del sòl, l'habitatge al centre urbà de Lleida passa a tenir uns preus força elevats, fet que provoca que moltes persones elegeixin les poblacions de la primera corona (dinàmica expansiva dels preus immobiliaris en la primera corona) com a espai on anar a viure per la seva oferta de pisos amb preus més baixos i amb millors condicions. Si al preu de la vivenda i a les millores de les comunicacions que uneixen les poblacions hi afegim la forma d'aquests nous habitatges, molts d'ells cases unifamiliars, xalets o pisos de baixa densitat, entenem algunes de les causes del moviment de població d'aquesta àrea cap a la seva primera corona. Aquests moviments deixen de ser possibles només per la classe més privilegiada (anteriorment només les famílies més benestants podien marxar als afores a viure en xalets i cases), i en els darrers temps moltes famílies del que en diríem classe mitjana veuen en aquests nous pobles una oportunitat de millora de les condicions de vida (comoditat, tranquil·litat,...). És en aquest context que es desenvolupa una forma d'urbanitzar el territori lleidatà molt més extensa, on el nucli urbà principal perd certa importància, cedint-la a les zones properes a la ciutat. Un nou espai urbà més poc densificat, fragmentat i dispers. D'una banda, augmenta en gran mesura la població de

Lleida degut principalment a l'arribada de nouvinguts, fet que fa que les xifres d'evolució de la població continuïn sent creixents a Lleida ciutat al llarg dels últims anys⁶. Però, d'altra banda el fenomen agafa complexitat quan observem com la major part dels pobles que hem anomenat primera corona de Lleida, tenen uns fortíssims creixements poblacionals, arribant a duplicar la població existent a principis dels noranta. Això és degut sobretot a la instal·lació de població que es trasllada des de Lleida fins a aquests pobles, i que en molts casos els utilitza com a espais dormitori.

Pel cas de Lleida no podem realment parlar d'una àrea metropolitana com a tal, ja que les xifres i les funcions d'aquest espai urbà encara no ho permeten. Però si que podem observar uns comportaments que deixen entreveure una gran similitud amb el que es dona a altres ciutats més grans. L'espai exterior proper a la ciutat de Lleida, històricament ha jugat un paper fonamental en l'economia de la ciutat, estem parlant de terrenys on l'agricultura intensiva, l'horta, hi és molt present i sempre ha estat una de les bases de l'economia del territori. Aquest és un dels factors que ha dificultat, o si més no ha regulat, el creixement dispers urbà d'aquest territori. Per tant, quan observem Lleida, encara avui veiem com l'edificació de més alta densitat predomina en els barris i el nucli central de la ciutat. Tot i això és important observar com algunes zones perifèriques han viscut una certa transformació i han experimentat processos de fragmentació i dispersió urbanes. És molt significatiu el semi continu urbà, tant de serveis com d'habitatges, que trobem en les dues sortides nord de Lleida, una direcció a Torrefarrera i l'altra a Alpicat. En aquestes dues vies, sobretot en la primera, hi trobem una continuïtat relativa d'edificacions de baixa densitat (unifamiliars) i àrees d'activitat econòmica: empreses de serveis o industrials.

Joan Ganau per exemple defineix aquest sistema urbà com “una ciutat regió amb fluxos territorials cada cop més intensos i complexes”. Entenem doncs el que s'està donant a Lleida i els seus espais propers els darrers anys, com un trencament amb la ciutat tradicional i compacta, i passant a ser un espai polinuclear molt més diluït en el territori sense uns límits fixes, i on l'espai agrícola deixa pas a una urbanització dispersa i extensa.

---

⁶ La població de la ciutat en els darrers vint anys no ha deixat de créixer, tot i cedir habitants als municipis que envolten la ciutat. Això només es pot explicar per la continua arribada de persones nouvingudes que s'instalen en la ciutat.

Espai d'oci i comercial d'Alpicat (Font: elaboració pròpia).

Partint de la base teòrica aconseguida al realitzar el segon apartat del treball i utilitzant les dades obtingudes, s'ha pogut explicar i demostrar els processos de dispersió urbana que s'estan produint a l'entorn de la ciutat de Lleida i la seva primera corona urbana.

4.2.- LA SUBURBANITZACIÓ RECENT:

A partir de l'estudi de les fonts ja citades podem observar un procés de suburbanització que s'ha donat en aquest entorn proper a la ciutat. Com veurem a continuació les dades mostren un fort creixement dels nuclis que envolten la ciutat, creixement amb unes característiques pròpies (tipus d'habitatges) i provinent en bona part del traspàs de població de Lleida cap a aquests nuclis (fenomen anomenat migració residencial).

En aquest apartat del treball analitzarem les dades tractades i mirarem de treure les conclusions necessàries sobre la suburbanització el procés de migració residencial i de trasllat de població i activitats del centre a la perifèria. Les tres fonts utilitzades ens permeten observar l'evolució de la població, les migracions internes i la construcció de nous habitatges. Tot i això seria important entendre que aquest moviment centre-perifèria no ha estat solament de població, una bona quantitat d'activitats econòmiques i de serveis, així com diverses infraestructures urbanes, també s'han ubicat en els pobles de la primera corona urbana, especialment després de la construcció de l'Autovia 2. Polígons industrials com els de Torrefarrera, Alcarràs i Alcoletge, juntament amb la

ubicació d'empreses d'oci a les proximitats d'Alpicat, també fan pensar que un bon gruix de les activitats econòmiques presents a Lleida o que s'hi havien d'instal·lar han elegit com a destí espais d'aquesta corona pròxima de municipis. Per tant, haurem de tenir molt present, que tot i solament tractar fonts relacionades amb la població i l'habitatge, en el rerefons de la qüestió hi ha moltes més variables que argumentarien aquest procés suburbanitzador que es viu a Ponent.

Zona comercial dins el polígon industrial de Torrefarrera

(Font: elaboració pròpia).

4.2.1.- L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ AL SISTEMA URBÀ DE LLEIDA:

Centrant-nos amb les dades treballades podem observar com el procés de creixement dels municipis propers a Lleida ha estat desigual, tant temporalment com en quantitat. No tots els municipis que hem considerat de la primera corona han crescut de forma igual ni en el mateix moment. Cal destacar el creixement més fort que han experimentat aquells municipis que conformen la zona nord de Lleida, municipis que estan situats a prop de la variant Nord de l'Autovia 2, molt per sobre del creixement que han tingut municipis ubicats més al sud de la ciutat. Alpicat n'és el clar exemple, sent aquest un dels municipis que més ha crescut amb un increment del 65% des del 1990 al 2010, però sent a la vegada el municipi que fa més temps que creix. Des de l'any 1996 no ha parat de créixer i ha passat de tenir 3688 habitants l'any 1990 als 6116 que té l'any 2010. A la vegada altres municipis d'aquest espai nord, propers a la variant com

Rosselló (amb un increment de població del 84% des de l'any 1990 al 2010), Torrefarrera (amb un increment de població del 186% des de l'any 1990 al 2010) i fins hi tot Alcarràs, situat més a l'oest, però que també s'enllaça a la variant (amb un increment de població del 77% des de l'any 1990 al 2010, passant a ser actualment el més gran d'aquesta corona), han estat els nuclis que han protagonitzat aquest creixement. Aquests quatre pobles citats són possiblement dels que més han crescut i els que actualment tenen una importància més gran en aquest espai urbà dispers. Solament observant les xifres d'evolució de la població ja ens podem fer una idea dels municipis que han agafat un paper més rellevant. El fet de que siguin aquests els municipis amb un creixement més elevat, juntament amb Alcoletge (increment del 90%) i Albatàrrec (increment del 94%), no és casual. Són possiblement les poblacions amb unes millors comunicacions amb Lleida situant-se al voltant més pròxim d'aquesta ciutat (totes elles a menys 7 minuts de la ciutat). A la vegada també s'ha de destacar la importància que hi té la proximitat en totes elles d'importants vies de comunicació a nivell estatal. Alpícat, Torrefarrera, Rosselló i Alcoletge estan situats pròxims a l'eix d'importància estatal que és l'Autovia 2 o Autovia del Nord-est. Aquest eix diàriament comporta un pas molt elevat de vehicles, fet que és un atractiu per la instal·lació d'empreses que busquin un espai ben comunicat. Per tant, d'una banda la gran proximitat amb Lleida i les bones comunicacions (Autovia Lleida Osca, carretera de Vielha i eix Lleida Pirineus) permet que els habitants que se'n vagin a viure a aquests municipis puguin gaudir de bones connexions internes i externes. I d'altra banda, el formar part d'un eix d'importància nacional també potència l'arribada d'activitats econòmiques i d'oci. Juntament amb aquest creixement poblacional també trobem en les sortides nord de Lleida, una expansió de la urbanització que gairebé conforma un continu urbà des de la ciutat fins als primers pobles, es mostra una conurbació articulant una trama urbana entre Lleida i Torrefarrera, Alpícat i Alcarràs a través sobretot d'activitats econòmiques. En les sortides d'Alpícat i Torrefarrera observem com la ciutat s'estira en forma de dits, i mitjançant la instal·lació d'habitatges, d'empreses industrials i d'oci, la ciutat s'allarga fins casi tocar amb els pobles propers.

Per tant, observant simplement l'increment de població ja ens comencem a fer una idea de quins són els municipis que en aquests darrers vint anys han experimentat un creixement més fort (Alpícat, Torrefarrera, Rosselló, Alcarràs, Alcoletge i Albatàrrec són els que més destaquen). També doncs observem que els pobles que més han crescut són aquests situats a les proximitats de la ciutat, i que per contra altres pobles més

allunyats però amb una importància demogràfica notable, no han experimentat uns índexs de creixement tant destacables: Almacelles, amb 6577 habitants, ha incrementat la seva població un 18% ens els darrers vint anys, i Almenar amb 3631 habitants, gairebé no ha incrementat la població (0,9%). Així doncs, el procés de creixement poblacional dels municipis propers a Lleida traça per si sol una corona municipal que distingeix entre aquells més propers, amb increments força elevats i aquells més llunyans amb increments força modestos o en algun cas negatius.

Urbanització d'habitatges unifamiliars de recent construcció a Alpícat
(Font: elaboració pròpia).

Si fem tres subgrups dins aquest sistema urbà: Lleida, primera corona urbana i la resta de municipis, podrem obtenir un quadre que ens permet comparar les dinàmiques i observar com evoluciona la suburbanització en el sistema.

Taula 1. Incrementos de població per àrees delimitades:

	1990-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	1990-2010
Lleida	2,27	0,14	10,32	9,32	22,86
Primera corona urbana	0,19	6,20	14,82	19,34	63,87
Reste de municipis	2,23	-0,56	5,61	1,46	7,22
Total	1,96	0,91	10,21	9,77	26,01

Font: elaboració pròpia a partir dades IDESCAT.

Com podem observar en aquest quadre (taula 1) l'increment més important és produeix a partir de 1996 sempre a la primera corona urbana, arribant a xifres del 19%

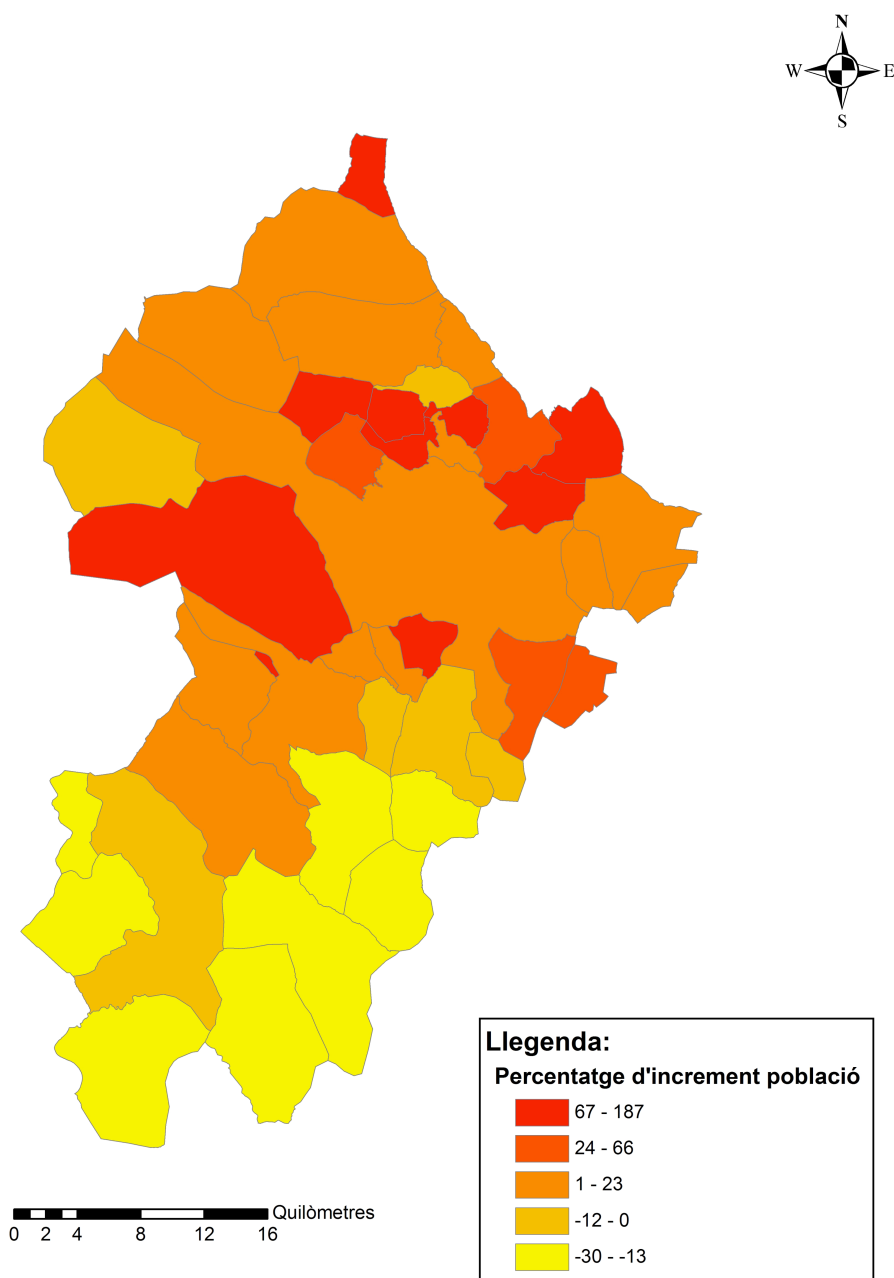
en el període de 2006 a 2010, veiem doncs com la primera corona urbana de Lleida és l'espai més dinàmic en quan a creixement de població, més endavant observarem com aquest creixement és degut a l'arribada de nouvinguts, però també per un trasllat de població del nucli principal cap a les afores municipals (migració residencial). En molts municipis de la primera corona, la principal causa de creixement demogràfic és l'arribada de població de Lleida. Lleida ciutat també adopta xifres importants en els períodes que van del 2001 al 2010, movent-se al voltant del 10%. Aquestes dades es poden explicar fàcilment a partir de la forta arribada de nouvinguts que es produeix en tot l'estat espanyol entrant al segle XXI. Per tant en una població amb una natalitat força estancada, el que provoca aquests increments tant importants, i que permet continuar creixent la ciutat (de 111825 habitants l'any 1990 a 137387 l'any 2010), és sobretot l'arribada de població estrangera, provinent sobretot del tercer món. Així doncs corroborem la tesi de la migració residencial suburbana i del procés de dispersió de la població, tot i la ciutat principal continuar tenint uns índexs de creixement elevats.

Si observem el mapa de municipis que conformen el que hem anomenat la primera corona urbana, veure'm que en la part sud del territori les xifres d'increment són més modestes (Montoliu, Sudanell i Alfés, amb increments per sota del 10%, i negatius en l'últim cas). Tot i això continua sent destacable el creixement d'alguns d'aquesta àrea: Artesa de Lleida amb un increment d'un 30% i Puigverd de Lleida amb un increment d'un 45% (són els més ben comunicats amb el centre del sistema). El que està clar, és que la zona de creixement més important es situa en l'arc del nord que uneix els municipis des d'Albatàrrec fins a Vilanova de la Barca passant per Alcarràs, Alpicat i Torrefarrera (observar mapa 2).

Alcoletge i Vilanova de Segrià són els municipis que més creixen (increments inferiors al 10%) en el període d'anys que va del 1990 al 1995. Torrefarrera, Vilanova de la Barca, Albatàrrec, Alcoletge, Rosselló i Alpicat són els municipis amb uns increments més elevats (al voltant del 10%) els anys que van del 1996 fins al 2000. En el període 2001 a 2005 Albatàrrec, Alcoletge, Alpicat, Benavent de Segrià, Corbins, Rosselló i Torrefarrera es situen amb increments per sobre del 15%. Finalment, en el període més recent, anys 2006 a 2010, Albatàrrec, Alcarràs, Alcoletge, Alpicat, Rosselló i Torrefarrera continuen sent els municipis que més creixent. Així doncs podem observar com els municipis d'aquest arc nord del sistema urbà, són des de finals dels anys 90 els que més creixen (observar annexos). En la següent taula podrem observar aquests creixements en valors absoluts de població per municipis. Podem

veure que en els casos dels municipis anteriorment citats, molts cops observem com en aquest període es duplica la població (observar taula 2 i mapa 3).

Mapa 2: Increment de població municipis Segrià

Eduard Ballesté Isern

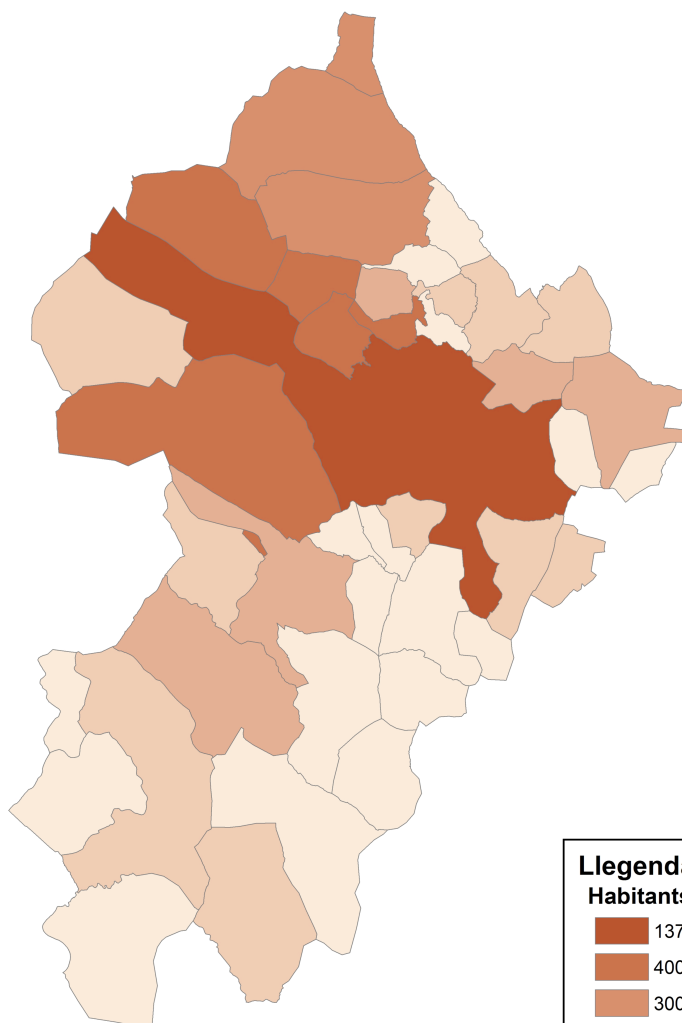
Font: IDESCAT

Taula 2. Població per municipis any 1990, 2000 i 2010:

MUNICIPIIS	1990	2000	2010
Els Alamús	667	698	739
Albatàrrec	1.015	1.130	1.979
Alcanó	291	259	235
Alcarràs	4.523	4.767	8.029
Alcoletge	1.481	1.770	2.816
Alfarràs	3.121	2.905	3.158
Alfés	345	328	337
Alguaire	2.872	2.807	3.140
Almacelles	5.553	5.564	6.577
Almatret	568	484	399
Almenar	3.598	3.441	3.631
Alpicat	3.688	4.016	6.116
Artesa de Lleida	1.165	1.326	1.525
Aspa	266	267	242
Aitona	2.345	2.186	2.393
Bell-lloc d'Urgell	2.119	2.124	2.448
Benavent de Segrià	731	904	1.522
Corbins	1.043	1.055	1.380
Gimenells i el Pla de la Font	No dades	1.124	1.183
La Granja d'Escarp	1.164	1.100	986
Llardecans	690	625	521
Lleida	111.825	112.194	137.387
Maials	1.154	985	1.006
Massalcoreig	691	638	590
Montoliu de Lleida	461	479	495
La Portella	633	576	773
Puigverd de Lleida	954	1.043	1.390
Rosselló	1.595	1.852	2.950
Sarroca de Lleida	515	481	433
Seròs	1.943	1.737	1.867
Soses	1.511	1.537	1.763
Sudanell	802	712	878
Sunyer	317	300	307
Torre-serona	302	326	350
Torrebesses	361	323	299
Torrefarrera	1.447	1.734	4.151
Torres de Segre	1.863	1.815	2.080
Vilanova de la Barca	677	789	1.235
Vilanova de Segrià	907	921	862
Total	165.203	167.322	208.172
Lleida	111.825	112.194	137.387
Primera corona	23.922	25.974	39.202
Resta	29.456	29.154	31.583

(Font: elaboració pròpia a partir dades IDESCAT).

Mapa 3: Població municipis Segrià 2010

0 2 4 8 12 16 Quilòmetres

Llegenda: Habitants

137387
4000 - 9000
3000 - 4000
2000 - 3000
1000 - 2000
235 - 1000

4.2.2.- LA DINÀMICA IMMOBILIÀRIA. CONSTRUCCIÓ D'HABITATGES AL SISTEMA URBÀ DE LLEIDA:

La segona font analitzada és la dels certificats finals d'obra. Amb l'estudi d'aquesta font, i dels càlculs que hem fet amb ella, podem observar quins són aquells municipis en els quals més s'ha construït els últims deu anys, i a la vegada saber quina és la forma d'aquesta construcció (edificacions plurifamiliars o unifamiliars). Primer analitzarem quins són aquells municipis que en aquest període s'hi han construït més habitatges nous. A part de Lleida, municipi en el que per suposat s'han construït més habitatges (14614), a continuació trobem sis municipis de l'àrea estudiada amb més de 500 nous habitatges construïts en aquest període: Alcarràs, Alcoletge, Almacelles, Lleida, Rosselló i Torrefarrera. Alcarràs amb 2446 habitatges nous es situa com el municipi amb més construccions després de Lleida. Anteriorment ja citàvem aquest municipi com un dels tres que més havien crescut i que actualment es situava com a el municipi amb més població de la primera corona. Els anys de major construcció d'habitatges en aquest municipi són del 2004 al 2008⁷, coincidint així amb el període del boom immobiliari espanyol (el moment de màxima construcció abans de la crisi. A la vegada altres municipis com Torrefarrera amb 1185 habitatges nous construïts, Alpícat amb 952 habitatges nous construïts, Rosselló amb 706 habitatges nous construïts, Alcoletge amb 657 habitatges nous construïts i finalment, un altre municipi del Segrià però que no forma part de la primera corona urbana, Almacelles amb 811 habitatges nous construïts. Per tant, reafirmant la idea que plantejàvem anteriorment, l'arc del nord-oest amb el nord-est (seguint de manera intuïtiva la variant nord de l'Autovia 2) és on es trobem els majors índexs de creixement poblacional del sistema urbà. També podem dir que el major nombre de construcció de nous habitatges en el període 2000 a 2009 es dona allà. Tant és així que aquest arc nord, format pels municipis de Alcarràs, Alpícat, Torrefarrera, Rosselló, Torre-serona, Vilanova del Segrià, Benavent del Segrià, Corbins, Vilanova de la Barca, Alcoletge i Belloc d'Urgell, es el que mostra uns majors creixements tant en població com en construcció de nova vivenda.

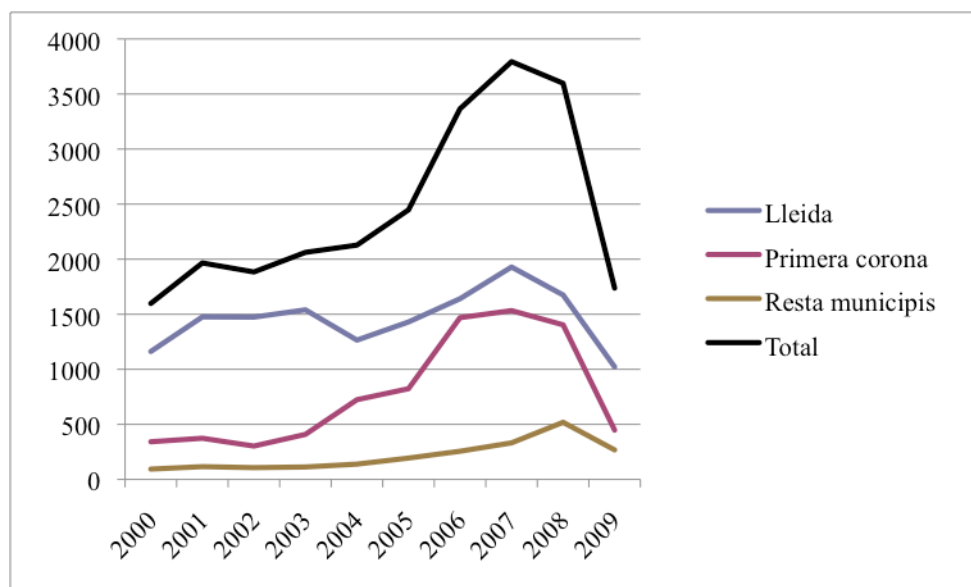
⁷ A partir de l'any 2008 amb l'arribada de la crisi immobiliària en tots els municipis s'observa un acusat descens del nombre d'habitatges construïts, tornant en molts casos a xifres inferiors a les de l'any 2003 i 2004.

En conjunt, a la primera corona urbana s'han construït en aquests 10 anys 7830 nous habitatges dels 24582 construïts en tota la regió (cal tenir molt present que Lleida acumula 14614 habitatges nous). En la zona nord que hem delimitat d'aquesta primera corona s'hi han edificat 6724 habitatges nous, dels 7830 de tots els municipis de la primera corona. Observem doncs dos espais en creixement, d'una banda la primera corona urbana, com espai de trasllat de la població i d'actual creixement, i d'altra banda, l'arc nord d'aquesta corona com la franja més dinàmica i que en els darrers anys ha concentrat les xifres més elevades de creixement de població i d'augment de l'espai urbanitzat (tret de Lleida).

Taula 3. Construcció de nous habitatges per àrees delimitades:

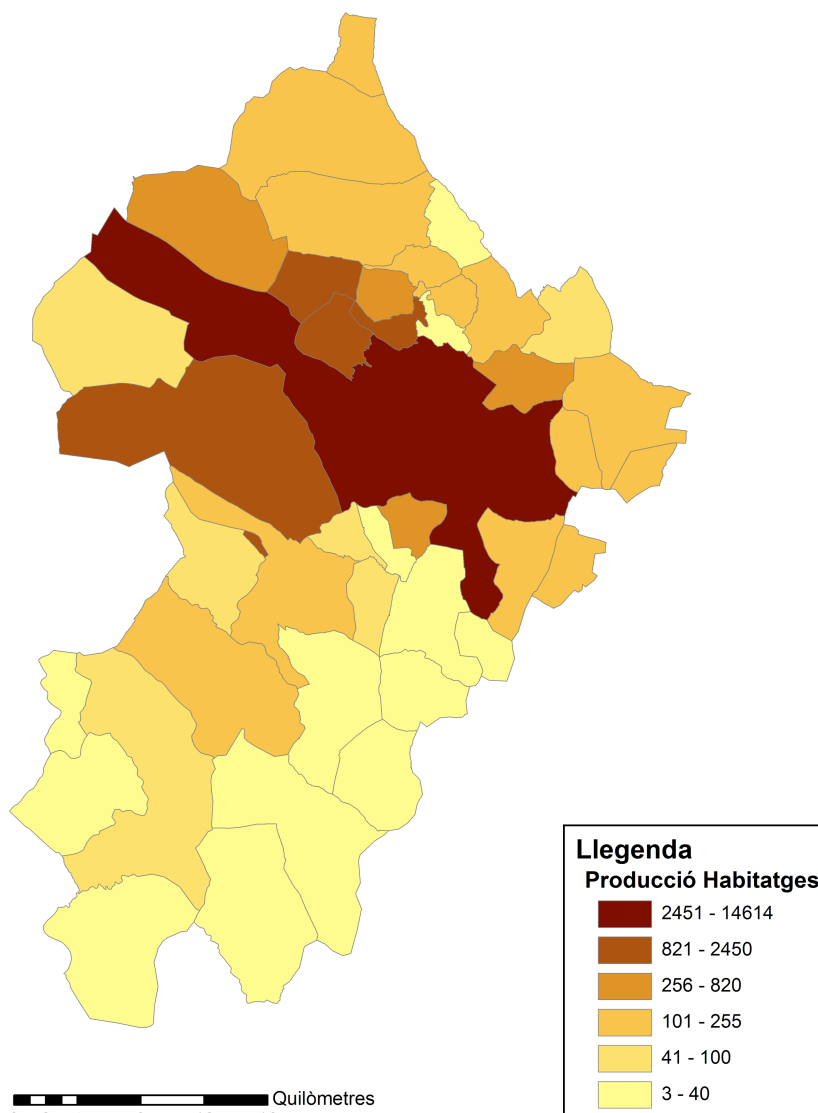
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Lleida	1.162	1.476	1.474	1.540	1.265	1.430	1.641	1.929	1.675	1.022	14.614
Primera corona	342	374	303	409	724	824	1469	1533	1404	448	7.830
Resta municipis	94	116	107	113	139	194	256	332	519	268	2.138
Total	1.598	1.966	1.884	2.062	2.128	2.448	3.366	3.794	3.598	1.738	24.582

Gràfic 1.

Font: elaboració pròpia a partir dades Col·legi d'Aparelladors de Catalunya.

Mapa 4: Promoció d'habitatges 2000 - 2009

Eduard Ballesté Isern

Font: Col·legi Oficial d'Arquitectes i Aparelladors de Lleida

En aquest gràfic podem observar molt clarament quins són els anys de màxima expansió de la construcció d'habitatges en l'àrea del sistema urbà. A partir de l'any 2003 la primera corona de municipis de Lleida sofreix un fort increment en la

construcció d'habitatges, arribant l'any 2006 a xifres gairebé iguals a les de la pròpia ciutat central (1641 Lleida per 1469 la primera corona). Aquesta franja temporal, que va des de l'any 2004 fins al 2008 coincideix amb l'etapa espanyola de major increment de la construcció de nous habitatges, els anys de major construcció dins el boom immobiliària, just abans de l'arribada de la crisi, primer immobiliària i després econòmica. Podem treure la conclusió a partir de l'estudi del gràfic i de les dades recollides, que en aquests 4 o 5 anys es dona el període més intens de la suburbanització a Lleida (tot i que algun municipi com Alpicat, anteriorment ja mostra signes de creixement fort) i més extens de la història urbana del sistema. On la forma urbana s'estén per aquest territori proper a la ciutat. A partir de l'any 2008, s'observa un fort descens desencadenat bàsicament per la crisi econòmica i immobiliària, fet que comporta una major inestabilitat econòmica en moltes famílies i un descens acusat de la construcció (observar taula 3, gràfic 1 i mapa 4).

Elaborant el indicador de producció d'habitatge podem observar quins són els municipis que han construït per sobre del que requereix la seva població (observar taula 4 i mapa 5) Gràcies al resultat de l'operació: mitjana de població anys 2000/2009 dividit per 100 i aquest resultat el dividim a la mitjana de la producció d'habitatges dels anys 2000/2009, podrem interpretar la construcció de nous habitatges en funció dels habitants.. Els municipis que mostren uns valors més elevats coincideixen amb aquells que ja s'han citat anteriorment (aquells que més creix la població i més habitatges s'hi construeixen). Tots els municipis de la primera corona urbana, tret de Montoliu de Segrià (5,82), Alfés (4,02), Artesa de Lleida (8,07) i Torre-serona (8,41); mostren xifres superiors als nivells que diferencien una construcció moderada amb el nombre d'habitants de la que no (7 o 8). Els més extraordinaris són: Albatàrrec (28,32), Alcarràs (42,82), Alcoletge (31), Rosselló (30,95) i Torrefarrera (44,56). La explicació de que Alpicat (18,96) no apareix entre els més desfasats s'entén si observem que aquest municipi té un creixement de població d'habitatges nous més constant en el període de temps.

Taula 4. Indicador de producció d'habitatge període 2000-2009:

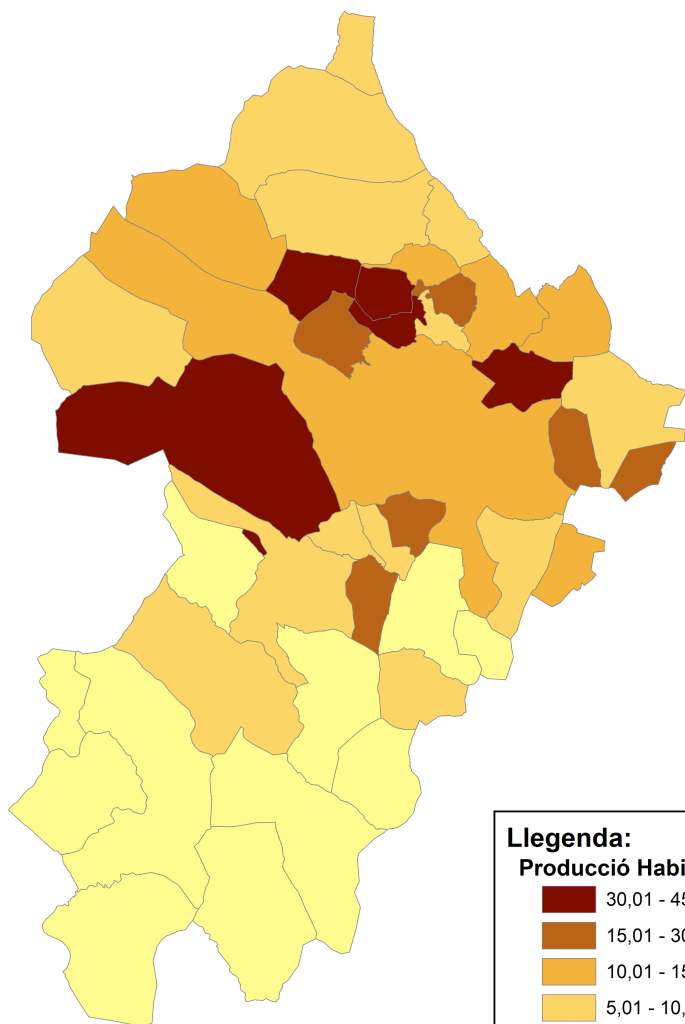
Torrefarrera	44,55892307
Alcarràs	42,82437803
Alcoletge	30,99787686
Rosselló	30,95405121
Albatàrrec	28,32078469
Els Alamús	19,09307876
Alpicat	18,96036646
Benavent de Segrià	17,69165965
Sunyer	15,80756014
Almacelles	13,61354976
Corbins	12,40512528
Vilanova de la Barca	12,04220981
Lleida	11,94389459
Vilanova de Segrià	10,95492002
Puigverd de Lleida	10,87138317
Sudanell	9,635149024
Bell-lloc d'Urgell	9,205469658
Alguair	8,50877783
Torre-serona	8,410672854
Artesa de Lleida	8,067394874
Torres de Segre	6,663249616
Alfarràs	6,533410958
Gimenells i el Pla de la Font	6,414253898
Almenar	6,364404393
Montoliu de Lleida	5,823627288
La Portella	5,184251086
Aitona	5,16660099
Alcanó	5,150554675
Soses	4,860418744
Alfés	4,016064257
Maials	3,512033881
Seròs	3,457548982
Torrebesses	3,261578604
Sarroca de Lleida	3,141831239
Aspa	1,505457283
La Granja d'Escarp	1,136901942
Llardecans	1,03430443
Massalcoreig	0,969305331
Almatret	0,671591672

Font: elaboració pròpia.

Nota: 1.- Producció habitatges/1.000 habitants en el període 2000-2009

2.- En negreta els municipis que formen la primera corona urbana.

Mapa 5: Índex Producció Habitatges

Llegenda:

Producció Habitatges/1000 hab.

- 30,01 - 45,00
- 15,01 - 30,00
- 10,01 - 15,00
- 5,01 - 10,00
- 0,67 - 5,00

0 2 4 8 12 16 Quilòmetres

Eduard Ballesté Isern

Font: Col·legi Oficial d'Arquitectes i Aparelladors de Lleida

Observant la segona variable d'aquesta font, la tipologia dels nous habitatges, podem fer-nos una idea de quin és el perfil econòmic de la població que es trasllada a cada municipi. Veiem doncs que per exemple, en el cas d'Alpicat (anteriorment citat

com el nucli que fa més temps que creix en nombre d'habitants), el perfil de nova construcció és majoritàriament d'habitatges unifamiliars (571 unifamiliars per 381 de plurifamiliars). Un producte immobiliari que bàsicament es dirigeix a rendes mitjanes-altes i altes. Cal recordar que el municipi d'Alpicat està format pel centre urbà i per un seguit d'urbanitzacions (Buenos Aires, Les Bruixes,...) que l'envolten, i finalment també hi trobem dos urbanitzacions més, Cerdera Alta i Cerdera Baixa, que estan bàsicament constituïts per habitatges unifamiliars de alt nivell. Altres municipis com Puigverd de Lleida, Artesa de Lleida, Corbins, Montoliu de Lleida, Sudanell i Benavent del Segrià, amb menor nombre d'habitatges nous, també hi predomina la construcció unifamiliar (observar taula 5). El paisatge urbà que ens mostren aquests municipis està clarament dominat per urbanitzacions d'habitatges unifamiliars. Cal dir també, que el nombre de construccions unifamiliars en la majoria de municipis de la primera corona urbana és força elevat, tot i no ser dominant en molt d'ells, molt més elevat que el de la pròpia ciutat de Lleida. Així doncs, com a tret general, que no vol dir generalitzador, podem dir que una bona quantitat d'aquesta migració residencial suburbana mostra perfil econòmic de classe mitjana i mitjana alta, sent present en molts d'aquests municipis (tot i que no de forma majoritària) la urbanització unifamiliar. Tipus d'habitatges dirigits a famílies que busquen a l'hora d'elegir la vivenda un seguit de característiques com: la tranquil·litat, la comoditat, la possibilitat d'habitatges més grans a menor preu que a Lleida, serveis i espais comuns com ara piscines, més distància amb els veïns...

Taula 5. Predomini de nous habitatges unifamiliars (2000 a 2009):

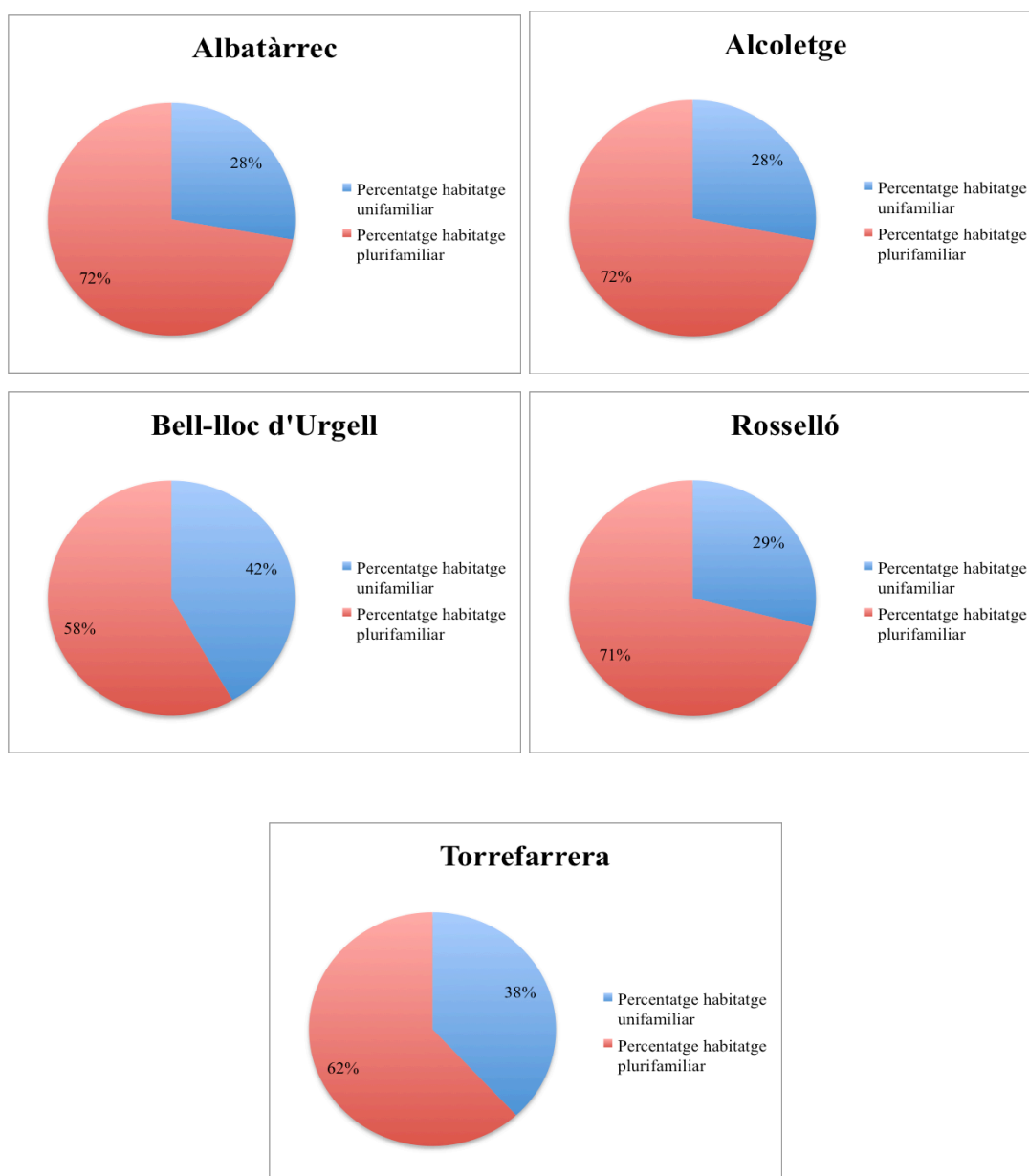
	Unifamiliars	Plurifamiliars	% Unifamiliars	% Plurifamiliars
Alpicat	571	381	59,979	40,021
Artesa de Lleida	89	24	78,761	21,239
Benavent del Segrià	187	23	89,048	10,952
Corbins	92	60	60,526	39,474
Montoliu de Lleida	26	2	92,857	7,143
Puigverd de Lleida	103	27	79,231	20,769
Sudanell	56	19	74,667	25,333

Font: elaboració pròpia.

En molts altres municipis on la nova construcció no és majoritàriament unifamiliar també hi té un paper força gran aquesta tipologia. Cal destacar que la construcció unifamiliar ja és present en la majoria d'aquests municipis històricament, però el que és nou es la construcció d'habitatge unifamiliar amb la finalitat de ser venut a nous habitants procedent de Lleida, com tampoc és habitual trobar anteriorment construccions de blocs d'habitatges en aquests nuclis. Podem dir, que en aquesta primera corona urbana de municipis, tot i haver-se construït en aquests 10 anys més habitatges plurifamiliars, els unifamiliars han tingut un paper força important, i ens fan entendre quin és el perfil majoritari o bastant ampli de famílies que protagonitzen aquesta migració residencial, famílies de classe mitjana i alta.

En altres municipis amb creixements immobiliaris també importants com Torrefarrera, Rosselló, Albatàrrec, Alcoletge i Bell-lloc d'Urgell, hi predomina la construcció d'edificis plurifamiliars (observar gràfic 2), però el nombre d'habitatges unifamiliars construïts és força significatiu i l'hem de tenir molt en compte per tal d'entendre el perfil del creixement urbà d'aquesta nova suburbanització més extensa i menys densa. Podem deduir que el paisatge urbà o la forma d'aquests nuclis, tot i no ser exclusivament unifamiliar, presentarà una tipologia menys densa i més extensa típica de la urbanització post industrial. Amb la taula que es mostra a continuació podem observar el alt percentatge que ocupen les construccions unifamiliars en aquests municipis, situant-se en la majoria d'ells al voltant del 30% de la nova construcció.

Gràfic 2. Tipologia de la nova construcció en percentatges pels municipis citats:

Font: elaboració pròpia.

Cal dir que per la gran majoria de municipis, tot hi ser molt present l'habitatge unifamiliar, hi predomina la construcció de nous habitatges plurifamiliars per damunt dels unifamiliars. En alguns casos aquests últims tenen un pes molt poc significatiu en la nova construcció, com és el cas per exemple d'Alcarràs, on de 2446 habitatges nous, 2126 són plurifamiliars. Per tant podem interpretar que el perfil de nou habitant d'Alcarràs, i també Torrefarrera, és de classe més mitjana o fins hi tot mitjana baixa. Famílies que volen trobar un pis on viure, i que els que poden aconseguir a Lleida ciutat són molts cops massa cars per les característiques que ofereixen i les seves possibilitats.

Blocs de pisos de recent construcció a Alcarràs
(Font: elaboració pròpia).

Així doncs trobem una tipologia d'habitatges força equilibrada (tot i que com és normal predomini el plurifamiliar), observant com un alt índex dels nous habitatges són unifamiliars. Finalment, també hem de tenir en compte, que en els anys de màxima expansió de la nova construcció immobiliària (a partir de l'any 2004), era més barat aconseguir un habitatge amb unes condicions força bones a aquests municipis que envolten Lleida que a la ciutat central, per tant moltes persones que desitjaven accedir al mercat d'habitatges en unes millors condicions a la ciutat de Lleida no ho podien aconseguir i per això es traslladaven als municipis de la primera corona.

4.2.3.- LA MIGRACIÓ INTERNA I RESIDÈNCIAL AL SISTEMA URBÀ DE LLEIDA:

Finalment s'analitza l'última font recollida per tal d'explicar el fenomen suburbanitzador a l'entorn de Lleida. Aquestes dades permeten observar els moviments migratoris interns, i desenvolupar el fet de que es tracta d'un fenomen majoritàriament de trasllat de població del centre cap a les poblacions perifèriques, suburbanització. A continuació s'analitza la procedència i el destí d'aquelles persones que en els últims deu anys han decidit marxar a viure en un altre municipi, així doncs podrem observar quin

pes específic té la població de Lleida que marxa a viure als municipis de la primera corona urbana dins del creixement d'aquests.

Per tal de fer més simples les dades, i no haver d'observar un a un cada municipi, s'han realitzat unes matrius de procedència/destinació on s'han agrupat un seguit de regions. Pel que fa a procedència s'ha distingit en 7 àrees: Lleida, primera corona urbana de municipis, resta de municipis del Segrià, resta de la província de Lleida, resta de Catalunya, Aragó i resta de l'estat espanyol. Així doncs simplifiquem la visió de les dades i podem aconseguir igualment resoldre les incògnites plantejades. D'altra banda, entre les àrees de destinació distingim entre: Lleida, primera corona urbana de municipis, resta de municipis del Segrià, Alpicat, Alcarràs i Torrefarrera. Com hem pogut observar anteriorment aquests darrers tres municipis són els que més han crescut aquests darrers anys, és per aquest motiu que a la vegada d'estar contats dins de municipis de la primera corona urbana, també els analitzem un a un per separat.

Taula 6. Migració residencial període 2000/2009 (matriu procedència/destinació):

		Destinació					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
Procedència	Lleida	0	10.659	2.258	2.121	1.525	1.818
	Primera corona	4.733	1.272	5.325	172	154	210
	Resta Segrià	1.350	340	3.630	106	443	126
	Resta província	2.000	1.344	637	195	251	134
	Resta de Catalunya	9.156	1.965	1.673	321	380	186
	Aragó	3.665	741	1.117	147	214	90
	Restat de l'estat	10.416	1.732	2.099	203	358	139

Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT.

Així doncs podem observar en aquest sumatori de tots els anys estudiats, com els valors més elevats els trobem entre els habitants de la resta de l'estat que es traslladen a viure a Lleida (10416 persones) i els habitants de Lleida que marxen a viure a la primera corona urbana de la ciutat (10659 persones). D'aquestes persones, 5464 elegeixen com a destí final on habitar un dels tres municipis més grans: Alpicat, Alcarràs i Torrefarrera. Cal destacar també un gran moviment de població que es dona des de la primera corona urbana a la resta de municipis del Segrià (5325 persones),

valors que augmenten a mesura que avancen els anys, i que ens podria fer parlar d'una nova etapa suburbanitzadora que comença a estendre el trasllat de població a una corona municipal ja no tant propera al centre urbà principal. Tot i això en aquest decenni dels anys 2000 predomina el trasllat de població de Lleida cap a la primera corona urbana, fet que ens reafirma la idea d'una suburbanització basada en la migració residencial de la població del nucli central cap a els afores. Si observem els diferents períodes d'any podrem interpretar quins comportaments té aquesta suburbanització i en quina intensitat es dona cada any (observar taula 6).

L'any 2000 (primer any que s'estudia en aquest treball la migració interna) podem observar que la quantitat més significativa que es trasllada en el territori és aquella que va de Lleida cap a municipis de la primera corona urbana específicament 630 persones. D'aquestes pràcticament la meitat, 328, s'han traslladat a algun dels 3 municipis més importants (majoritàriament a Alpicat, que com descrivíem abans és el que abans havia començat a créixer). Així doncs ja en l'any 2000 podem observar la tendència de migració cap a la primera corona, fet que marcarà pràcticament tota la dècada. D'altra banda, també són molt significatius els moviments que es produeixen de la resta de territoris cap a la ciutat principal (sobretot provinents de la resta de la província, de la resta de Catalunya i de la resta d'Espanya). Aquest fet serà pràcticament constant en tots els anys, i veure'm com Lleida rep molta població de la resta de Catalunya i de la resta d'Espanya (fet que és força normal, si entenem la importància que té aquesta ciutat i el paper de centralitat que juga en les terres de l'oest català).

En aquest període de quatre anys veiem com aquestes xifres van incrementant, i cada cop és més nombrosa la mobilitat que es produeix entre Lleida i la primera corona urbana (incrementa fins arribar a xifres de 866 persones l'any 2003). A la vegada també podem observar com passa a ser una mica significativa la migració que es produeix de Lleida, de la primera corona urbana de municipis i de la resta de municipis del Segrià que elegeix com a destí municipis d'aquest últim espai (1077 persones es traslladen a municipis més llunyans al centre urbà i aquesta perifèria municipal pròxima). Finalment també cal apuntar, que a la vegada que augmenta la suburbanització pròxima també augmenta el grandària de població que s'instal·la als tres municipis principals (Alpicat, Alcarràs i Torrefarrera), sobretot a Alpicat i Torrefarrera. Els moviments de població més importants en aquest període són: les migracions residencials de Lleida cap a la primera corona, i l'arribada de població de la resta de Catalunya i resta de l'Estat a

Lleida (mirar taula 7). Com veurem en els següents anys, Alcarràs començarà a créixer de forma molt més potent a partir dels anys 2004 i 2005.

Taula 7. Migració residencial període 2000/2003 (matriu procedència/destinació):

		Destinació					
		Lleida	Primera corona	Rest Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
Procedència	Lleida	0	866	241	170	76	100
	Primera corona	417	71	480	13	3	15
	Rest Segrià	135	34	356	6	28	3
	Resta província	200	106	61	7	23	4
	Rest de Catalunya	910	170	216	36	20	7
	Aragó	394	70	145	22	16	2
	Restat de l'estat	991	142	229	30	17	6

Font: elaboració pròpia a partir de les dades IDESCAT.

A continuació passem a analitzar els anys que van des de 2004 fins al 2008, període de màxim creixement de la perifèria urbana de Lleida. En aquest espai d'anys es donen uns moviments poblacionals amb les mateixes característiques que els anteriors però que afecten a més població (comporten tots ells unes xifres més grans). L'any 2006 es presenta com el màxim valor de població que es trasllada des de Lleida a la primera corona, amb 1691 persones que marxen. Alpicat, Alcarràs i Torrefarrera continuen sent els municipis de referència d'aquesta corona, acollint en tots els anys aproximadament del 30% al 50% de la població migrada. Alcarràs a mesura que avancen els anys es va situant al capdavant, com a municipi més dinàmic i creixent, i l'any 2007 ja creix més que els altres dos. Així doncs ja podem afirmar, que Alcarràs és d'aquests municipis el que creix més recentment, i ho fa molt fortament, ja que com hem vist amb les dades de població passa a ser actualment el més poblat de la corona. Tot i això s'ha d'apuntar que la resta de municipis de la primera corona urbana tenen també un creixement molt fort. En els primers anys s'observa com la majoria de població que se'n va a viure a la primera corona elegix un dels tres municipis principals com a destí, en canvi els últims cinc anys d'aquest decenni, entre el 50% i el 70% aproximadament de la migració residencial escull altres municipis (s'explica així el creixement tant fort d'Albatàrrec, Benavent de Segrià, Alcoletge entre molts d'altres). Per concloure podem dir que els primers anys d'aquest període estudiat, la suburbanització es produeix bàsicament a

municipis com Alpicat i Torrefarrera. Posteriorment, aquells municipis que formen part d'aquesta primera corona urbana comencen a créixer fortament i expandeixen aquesta nova urbanització per tot el territori del sistema urbà de Lleida. Situem doncs, aquest 5 anys com el període on és més present el creixement dels municipis propers a Lleida, on la suburbanització es dona amb més força (observar taula 8). A continuació gràcies a la taula podem observar les dades d'aquest període, i veure com els moviments de migració residencial més important es donen de Lleida cap a la primera corona urbana.

Taula 8. Migració residencial període 2004/2008 (matriu procedència/destinació):

		Destinació					
		Lleida	Primera corona	Rest Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
Procedència	Lleida	0	6.863	1.380	1.244	1.136	1.233
	Primera corona	2.873	782	3.223	110	106	116
	Rest Segrià	675	170	2.222	64	340	79
	Resta província	1.000	870	387	127	185	86
	Rest de Catalunya	5.671	1.286	995	177	288	139
	Aragó	2.231	495	619	88	161	59
	Restat de l'estat	6.661	1.132	1.327	118	269	90

Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT.

Finalment, l'últim any que tenim dades és el 2009. En aquest any s'interpreten perfectament els efectes de la crisi immobiliària i de la crisi econòmica que començava a aparèixer a Espanya i a tot el món. L'any 2008 ja es comença a veure un petit descens de la població que migra a viure a un altre espai del Segrià, i l'any 2009 aquest fet s'accentua una mica més. Tot i això no observem una congelació del fenomen. En aquests darrers anys, de dificultat econòmica per molta gent, descendeix el nombre de famílies que es traslladen a viure a la primera corona urbana, però no s'atura el fenomen. S'haurà d'observar en un futur proper, com evoluciona aquest procés i veure si torna a augmentar un cop superada la crisi, o simplement paulatinament va baixant.

5.- CONCLUSIONS:

Gràcies al recull i estudi de les dades tractades anteriorment podem afirmar que la ciutat de Lleida i el seu sistema urbà han viscut aquests darrers 10 anys un procés de suburbanització força significatiu. El creixement continuat de pràcticament tots els municipis que formen la primera corona urbana, basat majoritàriament per la migració residencial produïda entre Lleida i aquest espai, juntament amb unes xifres elevades de producció d'habitatges, ens fan veure aquest espai perifèric de la ciutat, com un territori dinàmic i creixent. Creix amb unes característiques molt singulars (pròpies de la suburbanització): increment de la producció d'habitatges unifamiliars, aparició per primer cop en molts d'aquests municipis d'habitatges plurifamiliars, urbanització poc compacta i molt dispersa en el territori, augment dels serveis i les activitats econòmiques en aquest espai,... Les formes en que s'ha mostrat la suburbanització al sistema urbà de Lleida han evolucionat al llarg dels anys.

A mitjans dels anys 80 ja es comença a observar una suburbanització residencial on es comencen a urbanitzar algunes de les zones més immediates a la ciutat de Lleida (zones de Ciutat Jardí entre d'altres), tot i això la ciutat de Lleida continua mostrant una primacia absoluta en el sistema. Fins a principis dels anys 90 no comencem a observar un trasllat actiu de les activitats econòmiques cap als nous polígons industrials dels municipis del nord. És en aquest moment quan Lleida comença a sofrir una pèrdua relativa de centralitat de forma paral·lela al creixement de població dels municipis immediats.

El procés de suburbanització al sistema urbà de Lleida en els darrers decennis el podem classificar com: intensiu, extensiu i selectiu.

a.- **Intensiu.** A partir de mitjans dels anys 90, coincidint amb el boom immobiliari, es comencen a accelerar els ritmes de producció d'habitatges en la primera corona urbana. Gràcies a l'indicador de producció d'habitatge s'ha pogut observar com aquest creixement ha estat poc ordenat. Molts dels municipis han crescut urbanitzant més espai que el que requereix la seva pròpia població. Entenem però que aquest creixement desmesurat (en el qual també es situa la ciutat de Lleida) s'ha donat en un context de fort creixement immobiliari en tot l'estat, basat en la bombolla immobiliària i molts cops en l'especulació. Entenem doncs la suburbanització recent de Lleida, com un procés intensiu per l'alta producció de nous habitatges com hem vist amb les dades de l'indicador de producció d'habitatges. En el sistema urbà de Lleida també podem

observar una articulació de les trames urbanes entre Lleida i municipis com Alpicat, Torrefarrera i Alcarràs, formant una conurbació i un semi continu urbà.

b.- **Extensiu.** A principis dels anys 80 la suburbanització al sistema urbà de Lleida afectava a pocs municipis (sobretot Alpicat i en menys mesura alguns altres). En canvi a partir dels anys 90 veiem com aquest procés es fa extensiu al llarg de tota la primera corona urbana de municipis, afectant cada vegada a més nuclis, especialment aquells lligats a l'Autovia 2.

c.- **Selectiu.** Aquesta suburbanització recent no es mostra amb la mateixa tipologia a tots els municipis. Alguns nuclis s'especialitzen en un producte residencial encarat cap a certs perfils de rendes (Alpicat per les seves característiques, per rendes mitjanes-altes i altes; Alcarràs i Torrefarrera en canvi per rendes mitjanes i mitjanes-baixes). Així doncs podem observar com la segregació social que anteriorment es donava a la ciutat de Lleida (centre, barris perifèrics) ara s'ha traslladat a tot el sistema urbà al configurar un mercat d'habitatge únic en tota l'àrea.

Aquesta història de la suburbanització de Lleida, i les seves característiques, ens permet definir la situació en que es troba actualment el procés de suburbanització del sistema urbà de Lleida i poder enllaçar-ho amb l'anàlisi del cicle de vida de les ciutats proposat per Hall i Berg.

Aquests comportaments tant actius i dinàmics que observem a la primera corona urbana de Lleida ens permeten emmarcar aquesta suburbanització dins una de les etapes que descriuen Peter Hall i Van den Berg en els seus estudis de l'evolució dels sistemes urbans moderns. Un balanç de població molt positiu en la primera corona urbana (creixement important) i una continuació de les xifres positives de població en el nucli urbà ens permeten parlar de que el sistema urbà de Lleida es troba en la fase de descentralització relativa.

Però si tenim present que Lleida mostra aquests balanços positius de creixement de població gràcies a l'arribada de nouvinguts procedents d'altres països i continents, sense aquestes aportacions exteriors de població, la ciutat mostraria unes xifres negatives. Ens trobaríem per tant en una fase de descentralització absoluta del nucli principal i de creixement molt fort de la primera corona urbana. Per tant, com a conclusió d'aquest treball entenem que la ciutat de Lleida i el seu sistema urbà ha viscut uns processos de suburbanització en els quals la ciutats central perdria població de no ser per l'arribada de nouvinguts. Aquest augment de la descentralització de Lleida queda reforçat per la pèrdua de moltes activitats econòmiques i serveis d'oci que s'han

instal·lat en municipis de la primera corona urbana (polígons industrial i de serveis) dinamitzant els fluxos econòmics d'aquests, augmentant la quantitat de llocs de treball i agafant formes pròpies d'espai central. Entenem per tant que la primera corona de municipis del sistema, que mostra un creixement continuat en els darrers 20 o 25 anys. És actualment una de les zones més actives de tot el sistema.

De forma doncs conseqüent, i d'ara en endavant s'haurien de proposar polítiques urbanes conjuntes en tot el sistema urbà de Lleida. Actualment ja és un mercat únic d'habitatge tot el sistema. Per tant, en els següents anys serà il·lògic observar la ciutat de Lleida (tant econòmicament, políticament, en fluxos, habitants,...) sense tenir en compte la seva primera corona urbana, i entendre que una bona quantitat de les activitats que abans es produïen en el centre principal i de la població que abans vivia a Lleida ara es troba en aquesta primera corona.

6.- BIBLIOGRAFIA:

ARANGO, J. (2004), “La población mundial”, a ROMERO, J. (Coord), *Geografía Humana*, Ariel, Barcelona. Pàgines 55-101.

BENEVOLO, L. (1992), *La ciudad europea*. Crítica. Barcelona.

COLL, M., i PUJADAS, I. (2007), “Migració i segregació residencial a la Regió Metropolitana de Barcelona: Sant Cugat del Vallès com a elecció residencial per a les categories professionals altes”, a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, Barcelona. Pàgines 35 a 50.

DEMATTEIS, G. (1998), “Suburbanización y periurbanización. Ciudades anglosajonas y ciudades latinas”, a Monclús, F.J. (ed): *La ciudad dispersa*, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, Angle Editorial, Barcelona. Pàgines 17 a 34.

DE LUCIO, L. (1995), “Características del espacio urbano en la ciudad contemporánea”, a DE LUCIO (Ed): *Ciudad y urbanismo a finales del siglo XX*, Universidad de Valencia, Valencia. Pàgines 181 a 214.

GANAU, J. (1998), “El sistema urbà de Lleida: definició, estructura i dinàmiques recents”, a *Documents Anàlisi Geogràfica* núm 33. Pàgines 91 a 106.

HALL, P. (1984), *The World Cities*. Weidnfeld & Nicholson. London.

MODOL, J.R. (2010), Xarxes de relacions de la plana de Lleida. Processos d'urbanització ¿metropolinització?. (No editat), estudi encarregat per La Paeria – Ajuntament de Lleida, Lleida.

MONCLÚS, F.J. (1998), “Suburbanización y nuevas periferias. Prespectivas geográfico-urbanísticas”, a Monclús, F.J. (ed): *La ciudad dispersa*, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, Angle Editorial, Barcelona. Pàgines 5 a 15.

MUÑOZ, F. (2005), *La producció residencial de baixa densitat*. Elements de debat territorial 21, Diputació de Barcelona, Barcelona.

NEL·LO, O. i MUÑOZ, F. (2004), “El proceso de urbanización”, a ROMERO, J. (Ed): *Geografía Humana*, Ariel, Madrid. Pàgines 255 a 312.

PUJADAS, I. (2009), “Movilidad residencial y expansión urbana en la Región Metropolitana de Barcelona, 1982-2005”. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias sociales*, Barcelona: Universidad de Barcelona.

PUJADAS, I., PRATS, P., i COLL, M., “Elección residencial y nuevas formas urbanas: el caso de la Región Metropolitana de Barcelona”, a *VIII Coloquio y jornadas de campo de Geografía Urbana*.

PUYOL, R., ESTEBANEZ, J. i MENDEZ, R. (1992), *Geografía humana*. Ediciones Cátedra, Madrid.

SAU, E. (1995), “El creixement del sistema urbà de Catalunya (1950-1991). De la concentració a la desconcentració metropolitana?”, a *Documents Anàlisi Geogràfica* núm 27. Pàgines 97 a 113.

VAN DEN BERG, L. (1982), *Urban Europe, a study of growth and decline*. Oxford. Pergamon.

VILAGRASA, J. (1999), (Dir), “Estudis complementaris per a la redacció del PGOUM de Lleida”, (no editat), Lleida.

VILAGRASA, J., *Historia de Lleida. Final del segle XX*. Pagés Editors. Lleida 2003.

VILAGRASA, J. i MALLARACH, J. (2002), “ Los procesos de desconcentración urbana en las ciudades medias españolas”, a *Ería* 52.. Departament de Geografia i Sociologia. Universitat de Lleida. Lleida. Pàgines 57 a 70.

7.- ANNEXES:

- Evolució de la població 1990 a 2010:

	ANYS					
MUNICIPI	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Els Alamús	667	660	661	659	655	670
Albatàrrec	1.015	1.009	1.009	1.008	1.004	1.013
Alcanó	291	289	282	277	276	271
Alcarràs	4.523	4.507	4.551	4.562	4.582	4.633
Alcoletge	1.481	1.517	1.521	1.553	1.584	1.610
Alfarràs	3.121	3.018	3.017	3.038	3.059	3.062
Alfés	345	337	339	346	348	353
Alguaire	2.872	2.859	2.856	2.865	2.878	2.898
Almacelles	5.553	5.496	5.505	5.536	5.561	5.496
Almatret	568	553	545	534	522	521
Almenar	3.598	3.573	3.591	3.618	3.619	3.607
Alpicat	3.688	3.777	2.606	2.793	2.935	3.101
Artesa de Lleida	1.165	1.188	1.211	1.222	1.220	1.232
Aspa	266	253	248	248	256	258
Aitona	2.345	2.259	2.265	2.407	2.403	2.372
Bell-lloc d'Urgell	2.119	2.180	2.176	2.198	2.190	2.181
Benavent de Segrià	731	747	747	757	755	756
Corbins	1.043	1.039	1.024	1.021	1.005	1.031
Gimenells i el Pla de la Font	0	0	1.186	1.191	1.204	1.191
La Granja d'Escarp	1.164	1.142	1.140	1.141	1.141	1.145
Llardecans	690		669	662	647	649
Lleida	111.825	112.093	112.282	113.686	114.234	114.367
Maials	1.154	1.083	1.074	1.058	1.063	1.043
Massalcoreig	691	669	671	667	658	657
Montoliu de Lleida	461	463	462	460	456	465
La Portella	633	613	601	616	611	596
Puigverd de Lleida	954	949	956	962	994	991
Rosselló	1.595	1.622	1.624	1.662	1.678	1.691
Sarroca de Lleida	515	501	497	491	491	481
Seròs	1.943	1.890	1.886	1.884	1.860	1.842
Soses	1.511	1.516	1.514	1.520	1.512	1.522
Sudanell	802	733	733	728	733	728
Sunyer	317	311	312	313	310	319
Torre-serona	302	304	303	299	300	302
Torrebeses	361	359	365	361	362	351
Torrefarrera	1.447	1.524	1.526	1.534	1.546	1.553
Torres de Segre	1.863	1.826	1.814	1.823	1.839	1.832
Vilanova de la Barca	677	672	674	687	683	682
Vilanova de Segrià	907	870	883	911	962	976
Total	165.203	164.401	165.326	167.298	168.136	168.448
Lleida	111.825	112.093	112.282	113.686	114.234	114.367
Primera corona	23.922	24.098	23.006	23.362	23.630	23.968
Resta	29.456	28.210	30.038	30.250	30.272	30.113

	ANYS					
MUNICIPIIS	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Els Alamús	671	679	672	698	696	693
Albatàrrec	1.007	1.069	1.096	1.130	1.189	1.236
Alcanó	266	272	263	259	261	256
Alcarràs	4.715	4.786	4.814	4.767	4.804	4.838
Alcoletge	1.618	1.709	1.718	1.770	1.846	1.862
Alfarràs	2.947	2.922	2.924	2.905	2.941	2.974
Alfés	345	334	330	328	332	331
Alguaire	2.825	2.824	2.798	2.807	2.823	2.844
Almacelles	5.475	5.520	5.515	5.564	5.659	5.753
Almatret	516	488	488	484	473	468
Almenar	3.439	3.443	3.457	3.441	3.480	3.488
Alpicat	3.412	3.600	3.813	4.016	4.237	4.481
Artesa de Lleida	1.217	1.243	1.297	1.326	1.324	1.323
Aspa	251	248	264	267	268	272
Aitona	2.183	2.184	2.193	2.186	2.183	2.193
Bell-lloc d'Urgell	2.119	2.106	2.113	2.124	2.125	2.122
Benavent de Segrià	786	852	868	904	943	1.003
Corbins	1.037	1.051	1.037	1.055	1.082	1.110
Gimenells i el Pla de la Font	1.162	1.122	1.118	1.124	1.103	1.089
La Granja d'Escarp	1.115	1.108	1.121	1.100	1.109	1.093
Llardecans	650	639	627	625	620	614
Lleida	112.035	112.207	112.207	112.194	113.040	115.000
Maials	1.017	1.005	1.004	985	978	957
Massalcoreig	658	649	646	638	624	619
Montoliu de Lleida	486	500	488	479	469	451
La Portella	585	580	584	576	577	636
Puigverd de Lleida	1.005	1.010	1.041	1.043	1.075	1.089
Rosselló	1.733	1.784	1.796	1.852	1.891	1.972
Sarroca de Lleida	486	489	486	481	462	456
Seròs	1.800	1.780	1.760	1.737	1.730	1.731
Soses	1.504	1.531	1.531	1.537	1.531	1.535
Sudanell	736	731	715	712	709	701
Sunyer	314	305	301	300	295	290
Torre-serona	310	295	317	326	336	347
Torrebesses	339	337	325	323	317	317
Torrefarrera	1.593	1.609	1.666	1.734	1.860	2.012
Torres de Segre	1.786	1.805	1.811	1.815	1.838	1.854
Vilanova de la Barca	705	749	762	789	806	800
Vilanova de Segrià	962	923	907	921	915	905
Total	165.810	166.488	166.873	167.322	168.951	171.715
Lleida	112.035	112.207	112.207	112.194	113.040	115.000
Primera corona	24.457	25.030	25.450	25.974	26.639	27.276
Resta	29.318	29.251	29.216	29.154	29.272	29.439

	ANYS							
MUNICIPIIS	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Els Alamús	691	724	734	701	722	724	740	739
Albatàrrec	1.306	1.393	1.444	1.519	1.639	1.749	1.872	1.979
Alcanó	258	254	251	253	249	244	239	235
Alcarràs	4.903	5.027	5.241	5.970	6.510	7.281	7.776	8.029
Alcoletge	1.899	1.973	2.093	2.239	2.289	2.547	2.677	2.816
Alfarràs	2.881	3.137	3.260	3.274	3.228	3.163	3.155	3.158
Alfés	320	317	318	321	329	323	318	337
Alguaire	2.872	2.928	3.023	3.088	3.055	3.129	3.165	3.140
Almacelles	5.702	5.819	6.056	6.088	6.131	6.295	6.506	6.577
Almatret	461	452	450	443	424	415	397	399
Almenar	3.481	3.515	3.599	3.576	3.596	3.665	3.669	3.631
Alpicat	4.672	4.852	4.984	5.362	5.648	5.900	6.058	6.116
Artesa de Lleida	1.318	1.379	1.414	1.451	1.452	1.503	1.517	1.525
Aspa	269	271	263	269	265	262	251	242
Aitona	2.218	2.248	2.322	2.370	2.376	2.345	2.398	2.393
Bell-lloc d'Urgell	2.068	2.126	2.255	2.326	2.372	2.413	2.447	2.448
Benavent de Segrià	1.077	1.178	1.217	1.249	1.365	1.445	1.489	1.522
Corbins	1.133	1.149	1.311	1.347	1.340	1.370	1.356	1.380
Gimenells i el Pla de la Font	1.079	1.093	1.110	1.118	1.143	1.184	1.182	1.183
La Granja d'Escarp	1.059	1.045	1.056	1.042	1.043	1.024	984	986
Llardecans	595	583	570	562	554	545	533	521
Lleida	118.035	119.935	124.709	125.677	127.314	131.731	135.919	137.387
Maials	947	950	961	973	966	977	987	1.006
Massalcoreig	607	610	625	635	625	614	593	590
Montoliu de Lleida	456	477	491	498	510	491	486	495
La Portella	643	713	815	796	790	816	775	773
Puigverd de Lleida	1.092	1.141	1.195	1.259	1.317	1.356	1.391	1.390
Rosselló	1.986	2.086	2.268	2.478	2.611	2.752	2.912	2.950
Sarroca de Lleida	444	437	430	446	430	438	432	433
Seròs	1.754	1.827	1.900	1.909	1.893	1.876	1.864	1.867
Soses	1.552	1.565	1.635	1.643	1.672	1.662	1.716	1.763
Sudanell	738	774	762	805	833	863	887	878
Sunyer	289	287	284	283	290	296	296	307
Torre-serona	347	339	353	341	348	353	358	350
Torrebellès	305	298	297	305	306	298	300	299
Torrefarrera	2.138	2.203	2.650	3.051	3.338	3.697	3.911	4.151
Torres de Segre	1.879	1.935	2.007	2.054	2.021	2.055	2.052	2.080
Vilanova de la Barca	782	765	806	809	831	822	845	1.235
Vilanova de Segrià	904	939	1.050	1.122	1.105	1.181	1.273	862
Total	175.160	178.744	186.209	189.652	192.930	199.804	205.726	208.172
Lleida	118.035	119.935	124.709	125.677	127.314	131.731	135.919	137.387
Primera corona	27.830	28.842	30.586	32.848	34.559	36.770	38.313	39.202
Resta	29.295	29.967	30.914	31.127	31.057	31.303	31.494	31.583

- Incrementos de població per períodes d'anys: 1990-1995; 1996-2000; 2001-2005; 2006-2010.

	ANYS				
MUNICIPIIS	1990-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	1990-2010
Els Alamús	0,45	4,02	5,46	5,42	10,79
Albatàrrec	-0,20	12,21	21,45	30,28	94,98
Alcanó	-6,87	-2,63	-3,83	-7,11	-19,24
Alcarràs	2,43	1,10	9,10	34,49	77,51
Alcoletge	8,71	9,39	13,38	25,77	90,14
Alfarràs	-1,89	-1,43	10,85	-3,54	1,19
Alfés	2,32	-4,93	-4,22	4,98	-2,32
Alguaire	0,91	-0,64	7,08	1,68	9,33
Almacelles	-1,03	1,63	7,02	8,03	18,44
Almatret	-8,27	-6,20	-4,86	-9,93	-29,75
Almenar	0,25	0,06	3,42	1,54	0,92
Alpicat	-15,92	17,70	17,63	14,06	65,84
Artesa de Lleida	5,75	8,96	6,80	5,10	30,90
Aspa	-3,01	6,37	-1,87	-10,04	-9,02
Aitona	1,15	0,14	6,37	0,97	2,05
Bell-lloc d'Urgell	2,93	0,24	6,12	5,25	15,53
Benavent de Segrià	3,42	15,01	29,06	21,86	108,21
Corbins	-1,15	1,74	21,16	2,45	32,31
Gimenells i el Pla de la Font		-3,27	0,63	5,81	
La Granja d'Escarp	-1,63	-1,35	-4,78	-5,37	-15,29
Llardecans	-5,94	-3,85	-8,06	-7,30	-24,49
Lleida	2,27	0,14	10,32	9,32	22,86
Maials	-9,62	-3,15	-1,74	3,39	-12,82
Massalcoreig	-4,92	-3,04	0,16	-7,09	-14,62
Montoliu de Lleida	0,87	-1,44	4,69	-0,60	7,38
La Portella	-5,85	-1,54	41,25	-2,89	22,12
Puigverd de Lleida	3,88	3,78	11,16	10,41	45,70
Rosselló	6,02	6,87	19,94	19,05	84,95
Sarroca de Lleida	-6,60	-1,03	-6,93	-2,91	-15,92
Seròs	-5,20	-3,50	9,83	-2,20	-3,91
Soses	0,73	2,19	6,79	7,30	16,68
Sudanell	-9,23	-3,26	7,48	9,07	9,48
Sunyer	0,63	-4,46	-3,73	8,48	-3,15
Torre-serona	0,00	5,16	5,06	2,64	15,89
Torrebesses	-2,77	-4,72	-6,31	-1,97	-17,17
Torrefarrera	7,33	8,85	42,47	36,05	186,87
Torres de Segre	-1,66	1,62	9,19	1,27	11,65
Vilanova de la Barca	0,74	11,91	0,00	52,66	82,42
Vilanova de Segrià	7,61	-4,26	14,75	-23,17	-4,96
Total	1,96	0,91	10,21	9,77	26,01
Lleida	2,27	0,14	10,32	9,32	22,86
Primera corona	0,19	6,20	14,82	19,34	63,87
Resta	2,23	-0,56	5,61	1,46	7,22

- Incrementos per àrees urbanes definides:

	ANYS				
	1990-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	1990-2010
Lleida	2,27	0,14	10,32	9,32	22,86
Primera corona urbana	0,19	6,20	14,82	19,34	63,87
Resta de municipis	2,23	-0,56	5,61	1,46	7,22
Total	1,96	0,91	10,21	9,77	26,01

- Certificats finals d'obra: nous habitatges per tipologia de construcció:

	ANYS									
	2000		2001		2002		2003		2004	
MUNICIPIIS	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam
Aitona	3	0	6	0	4	2	5	5	6	6
Els Alamús	3	0	2	0	1	0	2	0	1	0
Albatàrrec	22	0	16	0	20	0	9	0	4	0
Alcanó										
Alcarràs	22	24	61	29	33	31	45	57	47	163
Alcoletge	26	0	9	0	7	8	8	0	52	6
Alfarràs	12	1	6	0	5	2	9	6	7	0
Alfés	1	0								
Alguaire	9	6	8	2	8	0	9	0	12	0
Almacelles	21	0	24	17	25	25	16	9	11	40
Almatret										
Almenar	6	9	9	13	8	1	13	5	11	8
Alpicat	78	22	44	31	55	26	32	21	84	36
Artesa de Lleida	2	0	7	0	1	0	8	1	13	5
Aspa	1	0			1	0	1	0		
Bell-lloc d'Urgell	9	0	5	0	10	4	2	1	8	6
Benavent de Segrià	16	1	13	2	16	0	9	1	11	0
Butsenit	2	0	1	0			1	0	2	0
Corbins	8	0	9	2	6	0	6	8	12	9
Gimenells i el Pla de la Font	5	0	7	2	5	0	16	0	3	0
La Granja d'Escarp					2	1				
Llardecans							2	0	2	0
Lleida	98	1.064	140	1.336	118	1.356	95	1.445	53	1.212
Llívia			2	0			1	2		
Maials	1	0	2	0	2	0				
Malpartit										
Massalcoreig	1	0	1	0						
Montoliu de Lleida	3	0	10	0	1	0	6	0	1	0
La Portella	2	0	2	0			1	0	2	6
Puigverd de Lleida	5	0	7	0	4	0	17	1	13	5
Ràimat	2	0	5	0	7	0	3	0	1	0
Roselló	12	0	16	4	13	2	43	15	40	41
Sarroca de Lleida	2	0	2	0			0	1		
Seròs	2	1	1	0	2	0	1	0	6	0
Soses	1	0	10	1	4	2	7	1	10	1
Sucs			0	6	2	0	6	0	3	0
Sudanell	3	0	1	0	2	0	2	0	9	0
Sunyer	2	0			1	0	1	0	4	0
Torrebeßes	1	0			1	2	1	0		
Torrefarrera	45	34	33	54	26	21	73	23	82	64
Torres de Segre	8	0	3	0	4	0	4	0	3	1
Torre-serona	1	0			1	0			3	0
Vilanova de la Barca			1	2	4	0	2	0	1	0
Vilanova de Segrià	1	0	2	0	2	0	4	0	2	0
Total	436	1.162	465	1.501	401	1.483	460	1.602	519	1.609

	ANYS											
	2005		2006		2007		2008		2009		TOTAL	
MUNICIPIIS	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam	Unifam	Plurifam
Aitona	5	0	2	23	4	26	8	0	1	12	44	74
Els Alamús	1	0			1	32	2	89	2	0	15	121
Albatàrrec	16	16	20	103	4	48	3	68	0	61	114	296
Alcanó	1	0	1	0	4	0	5	0	2	0	13	0
Alcarràs	49	185	26	507	14	552	16	505	7	73	320	2.126
Alcoletge	42	23	13	78	7	150	14	169	6	39	184	473
Alfarràs	8	11	3	11	3	48	8	56	5	1	66	136
Alfés	0	1	1	1					9	0	11	2
Alguaire	7	18	11	22	14	35	11	46	5	30	94	159
Almacelles	28	41	7	79	10	95	4	223	2	134	148	663
Almatret	1	0					2	0			3	0
Almenar	7	22	15	20	10	2	6	40	1	20	86	140
Alpicat	87	62	54	61	61	63	41	48	35	11	571	381
Artesa de Lleida	5	4	24	1	8	11	10	0	11	2	89	24
Aspa							1	0			4	0
Bell-lloc d'Urgell	9	0	23	37	13	27	2	3	5	42	86	120
Benavent de Segrià	45	0	47	13	15	0	9	6	6	0	187	23
Butsenit							1	0			7	0
Corbins	21	18	22	0	5	21	1	0	2	2	92	60
Gimenells i el Pla de la Font	7	0	5	0	18	0	2	0	2	0	70	2
La Granja d'Escarp			2	0	3	0	3	0	1	0	11	1
Llardecans			2	0							6	0
Lleida	81	1.349	46	1.595	51	1.878	34	1.641	130	892	846	13.768
Llívia					0	16	0	77			3	95
Maials	6	0	3	0	3	13	2	0	2	0	21	13
Malpartit					1	0					1	0
Massalcoreig	0	1			1	0			2	0	5	1
Montoliu de Lleida	1	2	1	0	3	0					26	2
La Portella	2	0	2	0	2	0	0	16	2	0	15	22
Puigverd de Lleida	13	6	9	0	14	15	20	0	1	0	103	27
Raimat	3	0	3	0			8	0			32	0
Rosselló	24	51	28	88	11	142	11	111	6	48	204	502
Sarroca de Lleida					2	1	3	0	3	0	12	2
Seròs	5	0	2	11	2	7	4	7	9	3	34	29
Soses	8	2	11	0	3	0	5	9	3	0	62	16
Sucs			1	0	11	0	1	0	4	0	28	6
Sudanell	14	0	17	0	8	0	0	19			56	19
Sunyer			1	0	3	0	3	29	2	0	17	29
Torrebeßes	1	0	1	0	3	0					8	2
Torrefarrera	38	70	92	184	30	166	16	67	17	50	452	733
Torres de Segre	13	0	8	14	16	4	14	12	8	18	81	49
Torre-serona	2	0	1	2			7	8	4	0	19	10
Vilanova de la Barca	3	0	3	0	1	55	6	16	3	0	24	73
Vilanova de Segrià	13	0	3	6	7	21	3	47	2	0	39	74
Total	566	1.882	510	2.856	366	3.428	286	3.312	300	1.438	4.309	20.273

- Construcció de nous habitatges per àrees delimitades:

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Lleida	1162	1476	1474	1540	1265	1430	1641	1929	1675	1022	14614
Primera corona	342	374	303	409	724	824	1469	1533	1404	448	7830
Resta municipis	94	116	107	113	139	194	256	332	519	268	2138
Total	1598	1966	1884	2062	2128	2448	3366	3794	3598	1738	24582

- Indicador de construcció d'habitatges en funció de la població:

Municipis	Habitatges/(Població/1000)
Els Alamús	19,09
Albatàrrec	28,32
Alcanó	5,15
Alcarràs	42,82
Alcoletge	31,00
Alfarràs	6,53
Alfés	4,02
Alguaire	8,51
Almacelles	13,61
Almatret	0,67
Almenar	6,36
Alpicat	18,96
Artesa de Lleida	8,07
Aspa	1,51
Aitona	5,17
Bell-lloc d'Urgell	9,21
Benavent de Segrià	17,69
Corbins	12,41
Gimenells i el Pla de la Font	6,41
La Granja d'Escarp	1,14
Llardecans	1,03
Lleida	11,94
Maials	3,51
Massalcoreig	0,97
Montoliu de Lleida	5,82
La Portella	5,18
Puigverd de Lleida	10,87
Rosselló	30,95
Sarroca de Lleida	3,14
Seròs	3,46
Soses	4,86
Sudanell	9,64
Sunyer	15,81
Torre-serona	8,41
Torrebeßes	3,26
Torrefarrera	44,56
Torres de Segre	6,66
Vilanova de la Barca	12,04
Vilanova de Segrià	10,95

- Moviments migratoris interns en l'estat (matriu procedència i destinació):

		DESTINACIÓ					
		2000					
PROCEDÈNCIA		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2000	Lleida	0	630	116	226	19	83
	1era corona	189	55	207	11	1	8
	Resta	135	34	186	8	2	7
	Resta província	200	58	31	11	1	8
	Resta de Catalunya	278	86	73	31	7	6
	Aragó	138	30	73	14	2	0
	Restat de l'estat	321	68	58	19	3	8
		2001					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2001	Lleida	0	576	136	170	26	126
	1era corona	255	56	302	10	4	9
	Resta	135	34	225	7	11	10
	Resta província	200	65	40	11	6	3
	Resta de Catalunya	510	87	109	28	3	6
	Aragó	206	32	64	9	3	6
	Restat de l'estat	438	56	88	9	1	2
		2002					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2002	Lleida	0	715	146	173	52	113
	1era corona	347	91	376	13	10	24
	Resta	135	34	257	9	18	5
	Resta província	200	99	34	20	5	14
	Resta de Catalunya	652	98	97	19	10	5
	Aragó	314	40	83	7	8	3
	Restat de l'estat	746	111	146	21	7	11
		2003					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2003	Lleida	0	866	241	170	76	100
	Primera corona	417	71	480	13	3	15
	Resta Segrià	135	34	356	6	28	3
	Resta província	200	106	61	7	23	4
	Resta de Catalunya	910	170	216	36	20	7
	Aragó	394	70	145	22	16	2
	Restat de l'estat	991	142	229	30	17	6
		2004					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2004	Lleida	0	1173	265	237	108	253
	1era corona	493	94	552	19	7	14
	Resta	135	34	421	13	49	21
	Resta província	200	118	67	20	12	12
	Resta de Catalunya	1135	195	217	33	27	32
	Aragó	464	81	146	17	21	6
	Restat de l'estat	1475	222	344	24	24	7
		2005					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2005	Lleida	0	1313	259	205	151	276
	1era corona	511	141	571	18	28	22
	Resta	135	34	420	22	51	13
	Resta província	200	128	74	26	18	19
	Resta de Catalunya	1001	198	202	32	33	23
	Aragó	404	105	123	15	32	8
	Restat de l'estat	1078	164	234	18	44	4
		2006					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2006	Lleida	0	1691	316	366	303	260
	1era corona	594	169	671	25	17	18
	Resta	135	34	507	10	72	13
	Resta província	200	197	84	20	46	20
	Resta de Catalunya	1219	320	188	41	65	43
	Aragó	477	98	138	20	34	13
	Restat de l'estat	1303	233	291	22	35	19

		2007					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2007	Lleida	0	1582	318	255	318	282
	1era corona	642	200	718	23	38	34
	Resta	135	34	439	16	91	21
	Resta província	200	241	77	49	46	16
	Resta de Catalunya	1206	282	203	34	86	21
	Aragó	435	101	114	16	43	12
	Restat de l'estat	1372	229	224	23	77	35
		2008					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2008	Lleida	0	1104	222	181	256	162
	1era corona	633	178	711	25	16	28
	Resta	135	34	435	3	77	11
	Resta província	200	186	85	12	63	19
	Resta de Catalunya	1110	291	185	37	77	20
	Aragó	451	110	98	20	31	20
	Restat de l'estat	1433	284	234	31	89	25
		2009					
		Lleida	Primera corona	Resta Segrià	Alpicat	Alcarràs	Torrefarrera
2009	Lleida	0	1009	239	138	216	163
	1era corona	652	217	737	15	30	38
	Resta	135	34	384	12	44	22
	Resta província	200	146	84	19	31	19
	Resta de Catalunya	1135	238	183	30	52	23
	Aragó	382	74	133	7	24	20
	Restat de l'estat	1259	223	251	6	61	22